

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdij minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Elnöki megnyitó beszéd

a tiszántúli ev. ref. egyházkerületi egyházi értekezlet közgyűlésén.

F. hó 7. a debreceni ev. ref. főiskola dísztermében végbement értekezleti közgyűlésen tartotta főtiszt. és mélt. *Kiss Áron* püspök úr, mint egyházi elnök.

Tisztelt Közgyűlés!

Négy év előtt, 1894-ben alakult meg a Kerületi Értekezlet Debrecenben, melynek nemeskeblű polgárai akkor is, most is reménnyel teltek és telnek el a vallásos élet új eszközeül ígérkező egyesülés iránt. Most is elnöki felhívásra mind a város nemes tanácsa, mind a református presbyterium hálára méltó buzgósággal jöttek támogatására az Értekezletnek. A királyi jelszó e két testületre is alkalmazható „Bizalom az ősi erényben“. Innen is az elnöki székéről hangozzék az elismerés szózata irántuk, — szép tetteikért mondjunk köszönetet.

Miután az első 3 évi időköz gyászos veszteséget idézett elő éppen az elnökségben, a múlt évi nagyszerű szatmári közgyűlés új választásokkal pótolta a veszteséget, megszilárdította az Értekezlet életét: a közbizalom folytán elnöktársamnak és nekem jutott a választóink iránt hálára kötelező szerencse, e közgyűlést megnyitnunk. Kezeim és ajkaim ugyan reszketőkké váltak az idő és kor mindent emésztő ereje miatt: de hitem, reményem és szeretetem egyházunk közügye és java iránt nem ingott meg; Isten mindenható kegyelmének oltalma alatt megkísértem a mellettem álló ifjabb és dús erő támogatásával tovább vezetni és kormányozni Értekezletünk hajóját. Egész eddigi hosszú életem amellettt tett bizonyosságot, hogy valamikor hívott a köteleesség, félre nem álltam, az Ur szolgájának utolsó lehellestéig cselekedni kell a képesség neki adott mértékéig.

A nagy választmány megállapításához híven egybehívtuk e közgyűlést, hogy továbbfejlődésé-

ben semmi halasztást ne szenvedjen s a társuló életerőket újabb tevékenységre sarkaljuk. Az előttünk álló tárgysorozat egyes tételei kellő megvitatásra várnak. Össze kellett hívni azért is, mert napirendre tüzetett az alapszabályok újraöntésének is nem legkisebb kérdése: az eddigi tapasztalatok nyomán gondoskodni kell jó és erős szervezetről, mert kellő szervek nélkül célszerűleg és sikerre vezetőleg nem oldhatjuk meg, nagy és széles körű feladatainkat. A tárgysorozat többi pontjai is nagy mértékben igénylik a bölcs tapintatot, el nem hamarkodott ítéletmondást felettök. Mindenik tárgynál a komoly megfontolást kötöm a közgyűlés szívére.

I. Értekezletünk előtt két célt mutatok fel ezuttal, mely nekem leginkább szívemem fekszik. Az egyik az: e mai sok tekintetben nehéz viszonyok közt ragadjunk meg minden eszközt, mit az Evangyélium megenged s a szeretet szent értelme parancsol, hogy *jó népünk kebeléből ne engedjük kialudni az igaz vallásosság világát*. A vallásos érzület ápolása első rendű kötelesség. Erre első sorban lelkészeink vannak hivatva és rendelve. De éppen ezért keletkezett az Értekezlet lelkészi és világi erők egyesítéséből, hogy segélyére vigye minden tag a maga hitét és ebből folyó cselekedetét a vallásosság közös ápolásához. Református elveink szerint egyházunk nem pusztán papi szervezet, hanem a Krisztusban hívők egysége, így tehát mindnyájunk feladata közrehatni, hogy a hit ki ne aludjék, hanem minden tagban jó gyümölcsöt teremjen. A szülők a családnak első papjai, ha ők nem ápolják gyermekeikben a vallásos érzést, az iskolába és életbe lépésöknél hiányozni fog a termő talaj, utfélre fognak aztán hullani a később hallandó igének magvai. A felnőtt híveknek, egyháztagnak nemes példája, előjárása a másik főtényező, mert a példa vonz és lelkesít. Itt különösen népünk vallásos képviselői a

presbyterek azok, kikre néz az egyháznak nemcsak külső, hanem belső építése. Ha lelkész és presbyterium egymást támogatják, akkor jól leszzen a gyülekezetnek dolga s megtalálják együttesen az eszközöket a vallásosság felkeltésére és ébren tartására. Lebegjen szemeik előtt az első nagy tekintélyű presbyterium érzülete. Minő buzgósággal és odaadó szeretettel voltak Pál apostol iránt az efézusi egyház vénei!! Minő szeretettel volt Pál apostol irántok! Az apostol könyhullatása csillogó bizonyossága annak, mikor viszontlátásukkor megölelte őket. Ha így szeretik egymást lelkészek és presbyterek, akkor a gondotokra bizott egyház élni és virulni fog, Pálok után Jánosok fognak következni, kik a szeretet evangéliumát írják szívetekbe. Tanítóink és tanáraink harmadik nagy tényező a vallásos élet öntudatosá tételére. Százakra és ezekre megy száma e nagyhivatásu testületnek egyházkerületünk kebelében. Ennyi erő, tehetség és akarat, ha maga is birtokolja a hit kincsét, folyvást érülközvé az ifju egyházzal, a jövendő egyházával, t. i. a tanuló ifju nemzedékkel: majdnem csodát művelhet; Istenfelő új nemzedéket nevelhet. Ha tehát szülék, lelkészek, presbyterek, tanítók, kiki a maga hatáskörében a vallásos téren megteszik kötelességöket: a magyar vallásos népben a vallásos érzület örök zöldelő viruló állapotban fog fentartatni. Ez mindnyájunknak legforróbb óhaja.

Amit nem ápolunk az elhervad. A hazafiui érzést minden eszközzel ápoljuk, ennek köszönjük hazánk ezeréves fennállását. Ép úgy kell a vallásos érzületet is ápolni minden szent eszközzel, ez ápolásnak köszönhetjük, hogy 1517 óta már közeledünk a reformáció 4 százados évfordulójához. — református egyházunk a legzivatárosabb időben is el nem hervadt, hanem él, hat, alkot ma is.

Megtalálni műveltségünk, korunk s az új viszonyok követelményeihez alkalmazott tényezőket a legbensőbb, a legfinomabb érzületnek, a vallásosságnak ápolására, ez egyik főfeladata egyháztársadalmunknak s ebből keletkezett Értekezletünknek. Ezekről bölcselkedni, gondolkodni s útmódokat fedezni fel: hívom fel értekezletünket jelenben s jövőben. Ha valaha, most igaz és égő jelentőségű az ősi szent szó „elvész az én népem, mert tudomány nélkül való“, a szent-író itt az Istenről való tudományt a pogánysággal szemben az igaz Isten ismeretét értette. Az igaz tudomány, Isten országa szempontjából fogva fel nem más, mint az evangéliom szerint reformált egyházi öntudat, a Krisztus által kijelentett, az apostoloktól hirdetett s a nagy reformátorok által megtisztított vallás.

II. A másik cél hasonló ehez: ápolni és fentartani a vallásos érzületet a *művelt osztályok körében*. Tagadni nem lehet, hogy szent vallásunk örök igazságai iránt némi hidegség, erdektelenség észlelhető épen a tanultság színvonalán álló úgynevezett irányadó egyháztagnak. Minden társadalomban mindig az volt a döntő, minő vallás-erkölcsi fokon álltak azon körök, melyek felül állottak, színe-javát, vezetőségét képezték koruknak? A római és görög világbirodalmak akkor kezdtek hanyatlani, megingani és bukásukhoz közeledni, mikor a vallás erejét veszté művelt embereikben, a dolgok csúcsán álló vezetőkben, a művelt osztályoknál. II. Herodes Agrippa zsidó király kigunyolta Pál hitét (Csel. 25. 1). Félix római procurátor pédig fogóságban tartá az apostolt: semmi érzékök nem volt az igaz vallás iránt. Maga a nagy római birodalom főembereinél, tudósainál, íróinál a hit elveszése, az erkölcsi érzék végelgyengülése jelezte a haldoklást. A hit elveszvé, elvesztek vele az ősi erények, el még a hazaszeretet is; Hannibált még visszatarták hősiességgel, de a gótok rohamát a bérenclelkű hadsereg ki nem birta. E korról sohajtotta fel egy keresztyén író „mi felülről veszünk el“, azaz a romlás felülről hozatván lefelé, a népet is magával rántotta. Erre céloz Berzsenyi ódája: tiszta erkölcs támasza és talpköve nélkül „Róma ledől s rabigába görbed“.

Előkelőink, művelt osztályaink, ha elhanyagolják a templomok látogatását, a vallásosság nyilvántartását, hitéletök táplálását, — hiszen a folyam is kiapad, ha forrásától elszakad, — akkor lassanként lehat példájok, a nép magára marad, példa nem emeli s vagy tévtanítók zsákmánya lesz, vagy erőt vesz rajta a hitetlenség pusztító s legveszedelmesebb betegsége, beáll a felekezetenélküliség s a pogányság küszöbünk elé nyomul. A magyar nemzet természettel vallásos nemzetek közé tartozik, annak erőssége, hogy hősileg kibontakozott épen vallásos királyaink indítására, a pogányság éjjeléből. Mindnyájan tudjuk, hogy a 16-ik századi nagy hitújítás korában épen előkelő nagyjaink, az irányadó tanultabb osztály emberei, lettek a reformáció első oszlopaivá, a két Péter — mint Pázmány is megjegyze — Perényi Péter és Petrovics Péter, amaz az ágostai, emez a helvét hitvallásu egyháznak váltak első világi főtényezőivé. Lapozzuk végig a régi, de jó Ekkleziiai történeteket, — Tóth Ferenc előbb hittanár Pápán, majd dunántúli püspök amint azt megírta (1808.) — ott találjuk meg a 61—109. lapokon a magyar előkelőség dicső névkoszorúját s meggyőződhetünk, hogy felsőbb osztályaink vallásos buzgósága

nemcsak létrehozta, támogatta az evangéliumi egyházat, hanem a nép ezreit csatolta ahoz. Ezek a nagyemlékü főemberek becsülték, szerették a predikátorokat, kinyomatták a vizsolyi bibliát s a későbbi kiadásokat, létrehozták a nyomdákat, hatalmas anyagi segélyvel irodalmunkat fellendítették; olvasták, tudakozták a szent írást, Bethlen Gábor 26-szor olvasta át azt.

Vajha a vallásosság ősi erénye hatalmasabb mértékben ma is melegítene a művelt osztálybeliek kebelét! Értekezletünk egyik feladata a vallásosság erősítése a művelt osztályokban. Az egész újkor arra törekszik Európa-szerte, hogy a tudósok, műveltek, előkelők is érdeklődjenek a vallás iránt, részt vegyenek példaadással a köz istenítiszteleteken, ne csak ünnepnapokon s a vallás lelkének a szeretetnek minden formában gyakorlásában, kivegyék az őket megillető vezér részöket.

Micsoda utakat és módokat kell keresni és találni, hogy célhoz jussunk: imé a tágas és szép mező, mely Értekezletünk előtt munkaterül kínálkozik. A felkelő nap a bérceket és ormokat aranyozza meg legelőbb, onnan terül le a melegség és világosság a völgyekbe a legkisebb fűszálig. A vallásosság égi eredetű sugára vonja be jótékony fényével és erejével hazánk minden rendű műveltjeinek lelkét: akkor felülről fog megindulni a mentési folyamat, nyomukba lépnek a milliók s vallásos néppé o'vad egybe a magyar, nagyja és kicsinyje, felsőbb és alsóbb osztálya együtt dicsérik az Urat „teljes szívvel“.

A harang szózata mindenkit hívogat önmegalázásra, magába szállásra, mulandó voltunk meggondolására, a földi életen túl emelő hit magunkhoz ragadására, Urunk Jézus Krisztushoz járulásra. Az én reszkető szavam, mint régi harangnak szava hívogatja ez Értekezlet, e gyülekezet minden tagját a vallásos élet ápolására. Menjünk, menjünk az apostolok által tört úton: akkor egyéniségünk boldog, egyházunk erős, hazánk diadalmas leend.

E gondolatokkal és érzéssel eltelve üdvözlöm a tisztelt közgyűlést s Isten áldásának rája esdése mellett annak tanácskozását megnyitom.

Tanévmege nyitó beszéd.*

Szeretett akadémiai hallgatóink!

Mai ünnepélyünk nem volna teljes, ha az új tanév első órájában nem fordúlnék Önök felé egy pár szóval, nem azzal a köteleességszerű

* Főiskolánk f. hó 9. végbement tanévmege nyitási ünnepélye alkalmával, az oratoriumi istenítisztelet után a díszteremben gyű t össze a hallgatóság, hol az akadémia igazgatója, dr. Kovács Sándor tartá tanévmege nyitó értekezését. Pár évvel ezelőtt — úgymond — az 1893 4. tanév mege nyitása alkalmával, jogakadémiánk 75 éves történetére tekinték vissza, legyen most mege engedve, hogy a

hivatalos hanggal, melyet meghallgatunk s gyakran el is felejtünk, hanem az érzélem azon hangjával, mely a férfi szívét is rezgésbe hozza akkor, mikor azokhoz szól, a kiknek boldogságát, igaz javát akarja. A megbánás keserves könyei hullanak sokszor azoknak szeméből, a kik feledik a szülei jó tanácsot; de nem kevésbé szánandók azok, a kik élettapasztalásban mege szült tanáraik szavaira fogékony szívvel nem hallgatnak.

A gymnasiumi tanuló évek befejezése után két különböző életútra lépnek Önök; az egyik a hittanhallgatók haladnak, a másikon a jogászok. De a két út irányának nem szabad egymástól eltávoloznia, hanem párhuzamosan kell egymás mellett haladnia, sőt éleseszü, hitbuzgó reformátoraink a különböző úton haladók között bizonyos érintkezési pontokat is állapítottak meg. Zsinat-presbyteri egyházalkotmányunknak egyik változhatatlan, evangéliumi eredetű alap gondolata az, mely az egyházi s világi elemnek a törvényhozási, kormányzati s törvénykezési ügyekben egyenlőséget biztosít, s mely a mi anyaszentegyházunkat a hierarchikus szervezetű egyházaktól oly élesen megkülönbözteti. Midőn elődeink a mi főiskolánkat nemcsak az egyház, hanem a republica seminariunainak is hirdetik, minden bizonynyal ezen nagyjelentőségű álláspontra helyezkednek s ha még e század elején is érvényben volt tanrendünk igaz szellemére tekintünk, észrevehetjük, hogy a theologusoknak, a tógatusoknak s a secularis, vagyis „külső állapotra“ igyekvő juristáknak egyideig közös tanulmányrendje épp azt célozta, hogy a közéletre közösen készítessenek elő; mert önvédelemre praedestinált egyházunknak fentartásáról s felvirágoztatásáról csak abban az esetben szólhatunk, ha benne az egyházi s világi elem a legszebb egyetértésben munkálkodnak az Ur házának építése körül, veszély esetén pedig egy szívvel-lélekkel lépnek sorompóba, hogy az egyházi s jogi tudományok által nyújtott szellemi fegyverekkel közösen megvédelmezzék azt minden külső és belső ellenségtől. A kor szelleme a tanulmányoknak különválasztását követelvé, a két tanulmánykör

félbehagyott képet befejezhessem s a még hiányzó negyedszázad történelmével a jelen alkalommal foglalkozzam. Annyit talán el fogok érni, hogy legalább meglesz a keret, melybe akadémánk beléletének kutatói idővel értékesebb képet illeszhetnek. Közelget az idő, — teszi hozzá — midőn jogakadémiánk százados fennállásának ünnepét ülheti meg.

A fonalat azután az 1875. évtől veszi fel s világos képen felmutatja az akadémia történelmének főbb eseményeit, egészen azon időig, midőn az 1895/6. tanévben nyolc rendes jogi tanszék volt betöltve. Visszatekintve a régmúlta. — jegyzi meg a befejező sorokban — míg főiskolánknak a század utolsó évében, a mikor a jogtanítás kezdetét vette, hat rendes tanára volt, ma csupán az akadémiaiban 16 rendes tanár tanít, ezek közül 5 a theologiai s a jogakadémiában, 3 philos. tanár pedig mindkét tanszakon.

A jogakadémia történelmének előadását befejezvé, az akadémiai hallgatóság felé fordult az igazgató s hozzájuk a főntebbi beszédet intézte.

Szerk.

egymással ma már csak egy-két pontnál érintkezik; de legyen ez annál erősebb összekötő kapocs Önök között, minél világosabb körvonalakban bontakoznak ki tanulmányaik folyamában lelki szemeik előtt azon fontos egyházi és nemzeti érdekek, melyek a magyar protestáns egyház fenmaradásával az isteni gondviselés örök végzése szerint, elválhatatlanul egybekötve vannak. A mi hazai iskoláink fundamentumait nem fejedelmi kezek rakták le, de azért nekünk is adott az Isten patronusokat! És ha azon mozgató erőket kutatjuk, melyek a mi patronusainkat iskoláink fentartására, segélyezésére, védelmezésére készékké és képesékké tették, bizonyára lélektanilag is indokoltnak fogjuk találni Révész Imrének azon gondolatát, mely szerint ez az erő nem vala más, mint egyenesen a vallás és egyház iránti hűség és ragaszkodás. Akadémiai életük irányítására e helyről ünnepélyesen kijelentem, hogy tanárkarunk valamint a legnagyobb örömmel fog ápolni minden oly törekvést, mely a két kar hallgatói közt kívánatos egyetértést erősíteni alkalmas, úgy határozott állást fog elfoglalni minden oly irányzat ellen, mely ezen egyetértést akár hibás ambícióból, akár könnyelműségből (a roszakaratot Önöknél még feltételezni sem akarom) a jövőben újra megzavarni hajlandónak mutatkozik.

A mi azon panaszos hangokat illeti, melyek hittanhallgatóink számának megapadása miatt oly sűrűen hangzanak fel, erre vonatkozólag most csupán csak annyit jegyzek meg, hogy az ismeretes bajok orvoslásán kitünő egyházi és világi férfaink sokat gondolkoznak s bizonyára alapos reményünk lehet, hogy egyházunk és a magyar törvényhozás együttes munkálkodása mellett e tekintetben is kedvező fordulat fog rövid idő múlva bekövetkezni s a tisztességes megélhetést biztosító országos törvények támogatása mellett megnyugvással munkálkodhatnak majd az Ur szőlőjében azok, kik készek magokra venni az igát, melynek hordozását az Üdvözítő oly gyönyörűségekre mondotta volt. Azokat tehát, a kiket a legközelebbi időkben talán még a megélhetési gondok is távoltartottak ezen tiszteletreméltó pályától: a jobb jövő biztató képe reménnyel töltheti el. A magyar alkotmányos állam elvégre a mi támogatásunkra is kinyújtotta kezét, a mely kéz pedig, a mikor a mi támogatásunkra jön, nemcsak minket segít, hanem — a mint ezt főtiszt. püspök úr éppen e teremben pár hónappal ezelőtt oly meggyőzően jegyezte meg — önmagát is erősíti.

A mi pedig különösen a jogtudományok hallgatóit illeti, azokat, kiket e pályára nem a legkomolyabb szándék vezérelt, már útra indú-

lások első napján figyelmeztetem azon akadályokra, melyek reájok e hosszú és göröngyös úton várnak. Közgazdasági életünk nagy átalakulásai annyi hűmunkás kézre várnak, hogy bünt követ el az, a ki más munkatéren produktívá tehető erőit itt, e nagy szellemi erő kifejtéssel és költséggel járó pályán haszontalanul tölti el. Hazánk alkotmányos fentartásának, nemzeti aspirációink megvalósításának magasztos feladata első sorban a mai jogász nemzedék vállára nehezedik. Azok a nagy nevű férfiak, a kik hazánk közjogi önállóságát e szünő félben lévő században kivívták, már nagyobbreszt sírjaikban porladoznak; munkájok, a mint ezt a részre hajlatlan historia feljegyezte, világtörténelmi jelentőséggel és eredménnyel járt; de nem kisebb feladat vár az epigonokra, ha birtokunkban meg akarjuk tartani a magyar állam azon határait, melyeket nemzetünk ezer éves fenállásának emlékezetére emlékoszlopokkal látunk el, hogy azok a magyar nemzet jogos és elidegeníthetlen dominiumát hirdessék a világ minden nemzetei előtt. Nem pusztán kenyérkereső, hanem szellemileg kiképzett, vallásos, erkölcsös, szigorúan fegyelmezett s erős karú férfiakra van szüksége hazánknak, ha életútunkat a nemzeti haladásunk elé gördített nagy kövektől megakarjuk tisztítani. Széchényink próféta mondása, hogy „*a világot egy új nemzettel gazdagítsuk*“ bizonyára csupán akkor valósúlhat meg, ha úgy, a mint ő, egyenlő erélyvel haladunk az anyagi érdekek terén, haladunk főleg szellemi életünkben, hogy a mint Eötvösünk oly szépen kifejezte, a magyar nemzet belső becse és értéke által nyerje vissza azt az állást, melyet egykor harcias tulajdonai által birt (Eötvös József: Széchényi emlékezete). A ki ennél a nagy feladatnál közre akar munkálni, annak erős lelki tehetségekkel kell felruházva lennie; annak, ha erőit a fáradságos munkában néha talán már gyöngülni is érzi, újra meg újra fel kell vennie a harcot, a küzdelmet, a régi gladiator módjára, a ki: „*immemor antiqui vulneris, arma capit.*“ Jogakadémiánk népessége számos külföldi egyetemével vetekedik; de ez az eredmény csupán külső körülmények kedvező hatása is lehet. Önöktől magoktól függ, hogy tudományos képzettségökkel s vallás-erkölcsi életök feddhetlenségével benső értéket is kölcsönözzenek ennek az önmagában véve rideg számtani adatnak.

Szeretett akadémiai hallgatóság! Ha igaz az, a mit annyi kitünő férfiú oly sokszor hangoztat, hogy a protestáns tanintézetek virágzása egyszersmind nemzeti érdek is, akkor szükséges, hogy az önök munkálkodását már iskolai éle-

tökben az a gondolat hassa át, hogy kötelességek teljes betöltéséről csupán akkor lehet szó, ha mindkét irányban egész munkát végeznek, ha nemcsak az egyházi, hanem a nemzeti ügynek is hű és komoly munkásaiul tüntetik ki magokat.

Fokozza ez a gondolat az Önök munkarejét, képességét, sarkalja ez önöket a kitartó folytonos szellemi munkára, hogy egykor, majd ha az életbe kilépnek, annál dusabb kamatokkal rójják le hálatartozásaikat egyházunk és hazánk iránt. Midőn e gondolat ereje reám, öszülő emberre is lélekemelő hatással van, kell, hogy ennek nagy jelentőségét már önök is megértsék, a kik nagy Eötvösünk szavai szerint életöknek éppen azon időszakához értek: „a mikor minden szív tisztán, mint Isten alkotá, a jóért lángolni, minden nemes után vágyódni, minden felségesért áldozni tud.“ Akadémiai törvényeink, ha nem is ruházzák fel önöket teljes szabadsággal, mert hiszen az ifjú ember azzal még a maga kárára könnyen visszaélhet, de elég tért engednek arra, hogy idejüket okosan használva, a szabad munkálkodás intenzív erejével mentől teljesebb mértékben töltsék be tanulói feladataikat s érvék el akadémiai pályák elé kitűzött céljaikat. Becsüljék meg ezt a szabadságot s vele könnyelműen vissza ne éljenek a magok kárára s szülei szomorúságára. Iskolai törvényeinek szerint e század elején (1815) a hanyag tanulókat a főgondnok az exameneken publice pirongatta meg, hogy tudatlanságuk a publicum előtt világosságra jöjjön; ma szelidebb eszközökkel igyekszünk hatni a hanyagokra, a humanismus mediumai a mai időben nem a megalázás, megszegyenyítés, hanem a megjavítás, a magunkhoz fölemelés. A kik éretlenségi bizonyítvánnyal lépnek az akadémia palaestrájára, azokra nem babér vár, hanem hátramaradás, az ilyenek azután az életben is ritkán válnak az egyházi s polgári társadalom hasznos tagjaivá. A kitünő férfiak életírói ezeknek már ifju korukból emelnek ki oly mozzanatokot, melyekből életcéljokra előre lehet következtetni. Főiskolánk egyik jeles tanítványáról: Kölcsey Ferencről, a kiről tudjuk, hogy a politikai életben később mily nagy szerepet játszott említi Toldy Ferenc, hogy a görögök nagyjainak, már gyermekkorában emlékoszlopokat állíttatott össze csontokból s felettök beszédet tartott. A komoly ifjaknak már ifjukori hajlamaik is komolyság zománca veszi körül.

Az új tanév küszöbén, vessenek tehát még egyszer számot a reájok váró feladatokkal, szeretett hallgatóink s erős akarattal, de egyszersmind Istenben vetett bizodalommal kezdjenek

a szántáshoz, hogy az aratástól annak idején el ne essenek. „Még sok szerezni való érdem van hátra, mondá hajdan a bardus az ifjak chorusának, fel! számotokra virít a borostyán, érdemeljétek meg!“

Mélyen tisztelt hallgatóság!

Fogadják szívesen az akadémiai tanárkar nevében kifejezett köszönetemet ezen iskolai szerény ünnepünkön való részvételökért. Buzdításul szolgál ez reánk tanárookra is, hogy hűséges sáfárjai legyünk a reánk bizottaknak, egyházunk és magyar hazánk egymáshoz kapcsolott szent ügyének előmozdítására. Ugy segíjen bennünket az Isten, a mint ebbeli kötelességünknek hiven és lelkiismeretesen igyekszünk megfelelni.

Ezzel az 1898/9. tanévet Isten szent nevének segítségül hívásával megnyitottunk nyilvánítom!

Kovács Sándor dr.,

1898 9. tanévi akad. igazgató.

„Ne bánts a magyart!“ *

A r. kath. körök aug. hó 25-én tartott nagygyűlése országos botrány színhelye volt. Zichy Nándor gróf, az aranygyapjas rend hírhedt hercege, minden álarcot félre dobva ez istenkáromló szavakat mondta: „*Először vagyunk katolikusok és csak azután magyarok.*“

Sokat mondott ő már olyat céltévesztett életében, mi az ítélőképesség, a hazafiság és igaz keresztyén vallásosság hiányának szokott következése lenni; és sokat mondott már olyat, a mi a józan közvélemény ítélőszéke előtt méltó kárhóztatásban részesült, de még ennyire soha nem ment, sőt ünnepélyesen tett kijelentései szerint épen a haza szent nevében szállt sikra a felekezeti béke megrontására törő ultramontán „nép-párt“ vezéréként. Most már — amint látszik — a derék főúr elérkezettnek látja idejét, hogy tovább zsákbán macskát ne áruljon, hanem mondja ki kerekén, pirulás nélkül, mit akar. Ő nem akar mást, mint hogy inkább vesszen a haza is, csak az imádató tekintély uralmát, a szolgálai meghunyászkodást, a rang, címer és pénz aranyborjúja előtt való fejtehtást parancsoló róm. kath. vallás éljen és viruljon. Hogy a helyesen felfogott cristianismus, az egész emberiséget átölelő minden általánosság mellett is szülőanyja, ápolódajkája a vallásossággal mellérendelt viszonyban álló honszerelmenek; hogy Isten akaratából vannak kimérve az egyes nemzetesaládok lakhelyének határai s van ezeknek külön története, külön joga, nyelve és külön törvénye; hogy épen azon nemzetnek, melynek szerelmét fiui rúthálátlanságból másodrendű érzeménnyé fokozta le, az Ég világmegmentési szerepet juttatott a török félhold sorvasztó ragyogása, a barbár mohammedanismus irtóztató harci dühe ellen; hogy „annyi balszerencse közt s oly sok viszály után is,“ „él magyar, áll Buda még“ mert Istennek velünk még további szent céljai vannak: mindez neki Hekuba! Hogy valaha Jézus is oktatta, feddve, kérve munkálkodott nemzete megmentésén és kesergett Jeruzsálem felett; hogy

* Múlt számunkból tárgyhalmaz miatt maradt ki. Szerk.

Mark. VI. 1. szerint „méne az úr az ő hazájába“: ez is neki mindegy! Jákób, az ősz patriárcha, ki magas polera jutott fiának, Józsefnek meghagyja, hogy ha előtte kedves, cselekedje vele azt a hűséget és jótéteményt, ne temesse el őt Egytomban, hanem minékutána elaluszik atyáival, vigye el Egyptomból és temesse el őt az ő koporsójukba (I. Móz. 47, 29.): ez a Jákób, mert fáradt csontjait hazája földén kívánta pihentetni meg: Zichy úr szemében bizonyynyal csak szánalmas érzelő vala! Mózes és József, David és Salamon, Esdrás és Nehemiás, kik hazájokért éltek-haltak, azt népek számára megszerezték, megtartották és újjáteremteni igyekeztek: Eleázár, a 90 éves aggastyán, ki később volt a legborzasztóbb kinokat szenvedni, semmint nemzete törvényeit szegje meg; a rendíthetetlen hét testvér, kik válogatott kínzások közt, de hazájok szent nevét sóhajtva veszték el; Mattathias főpap, ki hősiességgel védte nemzete rendtartásait a zsarnoki hatalom ellenében; a Makkabeus testvérek, kik életüket, világi boldogságukat vitték áldozatul a hon oltárára: Zichy úr szerint bizonyynyal csak szerencsétlen rajongók voltak! Ő neki ezekénél több esze van, mert ő talán egy hűsvéti bárányt se öletne le, hogy vele nemzetének a rabszolgaság Egyptomból lett kiszabadulását ünnepelje, hisz ez elpazarolt áldozat volna! Különben is — felelhetné a hazafias gróf — mindezen említett bibliai nagyalakok zsidók voltak, a zsidók pedig mind a Gyehenna tűzére valók már csak azon oknál fogva is, mert ezek főúri gög előtt nem hajtanak térdet, mint a céltudatosan lelki szellemi butaságban nevelt pápista parasztság.

Igen, izraeliták voltak e derék férfiak, de Jézus is az volt ám s ha őt a keresztyén farizeusok le is dobták közbenjárói tiszték fenséges magasztaláról Mária kedvéért, most zsidó ellenes szempontból még a Mária-tisztelet javára sem alkalmas dolog megtagadni, mert őt is Mária szülte zsidóvá. Aztán meg „a mik az ó-zövetségben megírtak, a mi tanulságunkra írtak meg.“

Egyébiránt, ha falra hányt borsó nem lenne, emlékeztethetném a nemes grófot a világi honfiak mellőzésével, a hazai történelem tiszteletre méltó r. kath. papi egyéniségeire, a kik a hazaszeretetre vonatkozólag bizonyára alaposabban ismerték az Idvezítő tudományát, mint holmi aranygyapjas gyászmagyarok. Hogy nagyon sokat ne említsek: Ott van az egykori két győri püspök Gergely és Paksi Balázs, kik a püspöki kertben levő emlékoszlop feliratából olvashatólag „a borus hajdanból intőleg kiáltanak hozzánk, Isten s a kiralyt és hazát szeressük. Ezekért adták életüket az ádáz csaták mezején.“ Ott van Martinuzzi György, a néhai sajló-ládi apát és nagyváradi püspök, a ki mint a nemzeti királyság lángeszű, lánglelkű bajnoka osztrák-spanyol orgyiloktól kivégezve feküdt Alvincen 70 napig teemetlenül. Ott van továbbá maga Pázmány Péter, a magyar pápistaság tallpraállítója, a ki magasabb nemzeti érdekekből szükségét látta egy protestáns erdélyi fejedelemség létezésének s a buzgó kályvinista Bethlen halálán honfiai bánatot érzett, mert minden pápista hithűsége mellett is *elsőben magyarnak érezte és vallotta magát*. Végül ott vannak a Martinovicsok a félszázada lefolyt nagy nemzeti dráma herosai között s branyickói hőspap és a többiek. Avagy ezek is csak boldogtalan dühöngők voltak? Feleljen szentségtörésre vállalkozott nemes gróf! Nem úgy! ezek nem vizesü emberek voltak, hanem becsületes, istenes emberek, kiket a földiség tömkelegében kettős csillag

fénye vezérlett: a vallásosságé és hazafiságé. S ha maradt még csak egy parányi szikrája is a jónak abban a méltóságos grófi kebelben zarándokoljon el Őn e dicsők hamvaihoz, hullassa a szülőjétől elpártolt tékozló fiu bűnbánó könyeit s tanulja meg e dicsőktől: „A haza minden előtt!“ Menjen ki a dúló csaták vérvirágos mezejére venni szentleket, hogy felbuzdulhasson ez intelemre:

„A gyűlöletnél jobb a tett,
Kezdjünk egy újabb életet,“ mivel
„Romlott szív és romlott elme,
Kit hazája hő szerelme
Szép tettekre nem hevít!“

Emlékezzen meg róla, hogy mint az odalent porladók békében vannak egymás között, bármelyik módon keresték is a földön a földöntúli boldogságot, hadd legyen csendesség és jóbékesség a „hazának“ nevezett édes anya különböző vallásu fiai közt ide fent:

Ha pedig szíve jobb sugalmára nem hallgatva, szándéka méltóságodnak a nagygyűlésen az eddiginél élesebben megjelölt irányban haladni előre: vigyázzon, a türelem pohara lassankint megtelik! Ma még csak szánja önt Magyarország közvéleménye s kéri az Urat, bocsássa meg önnek, mert nem tudta, mit beszélt; de elvégre ütni fog a számolás órája, melyben kemény lecke fogja az ilyen veszedelmes kozmopolita tanokat hirdető hazaárulókat megtanítani arra, hogy a ki felekezeti villongással akarja megbontani a már is meg lehetőszen széttagolt nemzetet a prédára leső idegen örömeire: annak útja utoljára is a Csepel szigetre vezet . . .!

Ennyit a derék főrendnek, az ősi magyar család hírneves sarjának. Azoknak pedig, kik a néppárti gróf ördögi kinyilatkoztatását megéljenezték, a bünbocsató kegyelem Istene véssse mélyen emlékezetök táblájára azon kétségtelen igazságot, hogy anyjok előbb szülte őket magyarnak s a pap csak azután keresztelte róm. katolikusnak.

A mi minket, mélyen megbotránkoztatott „magyar vallást“ követőket illet, mi kérjük Árpád népének Istenét, hogy a Zichy Nándor kárhozatos beszéde, kiáltónak szava legyen a pusztában. Ezenfelül tömörüljünk, szorosabban, mint valaha, hogy ha — mitől Isten mentsen — a Kollonicsok, Verancsicsok, Karaffák időszak nehezednek ismét szeretett hazánkra, mint vitéz ügekhez méltó unokák új Boeskaiak, Betlenek és Rákóciak lobogója alatt bátran oda kiálthassuk a ránk fenekedő ellenségnek:

„Ne bánts a magyart!“

Mezőlak 1898. aug. 28.

G. Szabó Mihály.

TANÜGY.

A gymnasiumi felügyelő székfoglaló körlevele.

Tekintetes tanári kar!

Tisztelettel tudatom a mélyen tisztelt tanári karal, hogy az egyházkerületi gymnasiumi felügyelői tisztet, melyre a f. évi május 11—14. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés megtisztelő bizalma 83. számú végzésével megválasztott, a folyó július hóban átvéven, a vele járó ügyek intézését, melyeket idáig ugyanazon egyházker. közgyűlés 51. számú határozatához képest csak kiegészítőleg végeztem, jul. 15-én hivatalosan megkezdtem. S midőn ezt a mélyen tisztelt tanári karnak

tisztelettel tudomására hozom, engedje meg, hogy hivatalos működésem küszöbén magamat szíves jó akaratába és kartársi bizodalmaiba ajánljam.

Tudom, mily nehéz feladat vár reám, ha boldogult elődömnök rövid idő alatt is mély nyomokat hagyott fáradhatatlan buzgó működése után felügyelői állásomban a közvárokozásnak csak némileg is meg akarok felelni. S ha gyöngeségem érzete mellett is a bizalom előtt meghajló kötelességerzethől és ref. tanügyünk munkás szeretetéből vállalkoztam e tiszt betöltésére, tettem ezt abban a biztató reménységben, hogy épen legközelebbi pályatársaimban, a kiknek kitaró munkáságától, törekvéseim támogató buzgóságától függ a rám bízott iskolaügy virágzása, a m. tisztelt tanári karban fogom találni ref. gymnasiumaink fejlesztésére irányuló őszinte törekvésem legerősebb támaszát.

Ha valakinek, úgy főként nekünk tanároknak áll érdekünkben, hogy tanintézeteink úgy didaktikai berendezések, mint tudományos színvonaluk tekintetében a haladó korral lépést tartsanak, mert az iskola jó hírneve fényt vet magára a tanári karra, mint a melynek tudományos képzettségétől, paedagogiai eljárásától és didaktikai módszerétől függ első rendben a tanintézet színvonala. *A mi pedig gymnasiumaink prot. színezetét illeti*, hogy t. i. bennök a prot. szellem ébren tartása által ifjúságunk prot. érületben és gondolkodásban, egyházunk szeretetében és hozzá való ragaszkodásban növekedjek, a fejlődésnek ez iránya is a tanári kar szellemében találja legfőbb biztosítékát. Ezért várom kartársi bizodalommal iskoláink ügyében a m. tiszt. tanári kar őszinte támogatását.

A mi engemet illet, én, ki életem java részét a ref. gymn. oktatásügy szolgálatában töltöttem — ha már a főtiszt. egyházkerület bizalma a gymn. felügyelőségre állított — teljes erővel rajta leszek, hogy úgy tanintézeteink, mint a velök elválhatlanul összefort tanárság érdekeit hiven ápoljam és oltalmazzam, gymnasiumaink jelentőségét és a tanári állás súlyát úgy egyházkerületünk, mint a helyi fentartó testületek előtt emelni segítsem; mert meg vagyok győződve, hogy iskoláink akár egyetemes ref. egyházunk érdekeinek, akár a magyar nemzeti közműveltségnek számottevő szolgálatot csak úgy tehetnek, ha egész berendezésökkel a kor paedagogiai színvonalán állanak s ha a tanárság egyháztársadalmi életünkben nemzetnevelő munkájának megfelelő méltatásban részesül.

Ezen törekvésemben legelső rendben a m. tiszt. tanári kar támogatására számítva s magamat szíves baráti jó indulatukba ajánlva, őszinte kartársi üdvözléssel vagyok

Debrecen, 1898. july. 27.

Dócsi Imre,
gymn. felügyelő.

KÖZÉLETÜNK.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr!

A napokban kedves tudósítást küldtem Szabolcsból, most az ellenkezőt tehetem, a mely nemcsak mint kálvinista embert, de mint Szabolcs megye gyermekét is bosszant.

Nyir-Adonyban — nagyrészt oláh telepítvény, egyrésze sváb volt, ezek a katolikusok. papjukat ma is „tót pap“-nak hívja a nép, — a két pap közös

működésével alakult „rózsafüzér“- és Isten tudja minő cím alatt egyesület; éretlen gyermekek annak tagjai. Ezek nem tartják eléggé alkalmas helynek a templomot arra, hogy áhítatosságukat elvégezzék, hanem összegyűlnek egy magánháznál, s itteni foglalatosságuk közepette „megjelent nekik a vándorolni annyira szerető istenasszonyuk a boldogságos szűz, karjain isteni gyermekével“. Gondoskodva lett, hogy e csuda azonnal közhírré tétessék. Ennek híre elterjedt a szomszéd falukban is, hívők és hitetlenek mentek annak nézésére és az „igazak“ látták, — a kik nem látták, rájuk mondák: ti nem vagytok igaz hívők! Az oláh templom ajtaja nyitva lett, nehogy a kóborló istenasszony valahova elrepüljön — és hirdetik, hogy Wolaffka (farkaska) c. püspök úr ki fog ide jönni és e szent (?) helyre kápolnát épít. Aligha teszi; el tudja ő jövedelmét költeni nem boldogságos szüzekre is és aligha fog konkurenciát csinálni a híres Mária-Pócsnak, hova „mezitláb“ szokott zarándokolni oly hölgyekkel, kinek „meztelen lábaiban“ gyönyörűségét találja.

Nyir-Adonyban, hol gr. Károlyi a földesúr, ki — nem úgy, mint a Zichy Nándorok — első sorban magyaroknak született, közös iskolára egy szép birtokot adott, — a tanfelügyelőt lapok útján felhívtam, hogy e közös iskolát állítsa fel, de Nyir-Adony filiája a mihálydii ev. ref. egyháznak, szerteszórván van ott 400 hívünk, — ezeknek, hol ezek „a magyarok Istenéhez fohászkothassanak“, óhajtanék emelni egy szerény imaházat, hol a mihálydii anyaegyház lelkésze legalább egy hónapban egyszer hirdethetné az édes anyai nyelven a kálvinista világozságot és a magyar haza szeretetét.

Hiszem, hogy óhajom sikerül, mert e birtok Károlyi Tibor grófé, kinek neje a Degenfeld Imre gróf leánya; de miután Nyir-Adonyhoz közel fekszik a gúti erdőség, hol sok száz református lélek lakik minden lelki gondozás nélkül, e Gút pedig Debrecen város tulajdona, — kérem a nt. szerkesztőséget, hogy lapja útján és egyéb összeköttetéseivel fogva is tegye meg mindazt, mi tehető arra nézve, hogy mi Nyir-Adonyban Isten dicsőségére és a magyar nemzet erősítésére egy magyar imaházat építhessünk. A ngos polgármester urat s Debrecen város tanácsának tagjait kérjük e terünek megnyerni.

S most az időszakot, a mikor Eszterházyék és Zichyék azzal vádolnak bennünket „a protestánsok okai a vallástalanság terjedésének“ — habár e vád hamis és igaztalan — látnám jónak az időt és kérem erre a nt. Szerkesztőséget, hogy indítaná meg a mozgalmat, esetleg az adakozási felhívást arra, hogy a magyarság és a kálvinistaság erősítésére, adakozás útján is, Nyir-Adonyban egy ref. imaházat építhessenek.

Ha az szükséges, küldünk egy „adakozásra felhívást“ a nt. szerkesztőséghez és megteszünk mindent arra nézve, hogy hazafias és szent célunkat minél előbb elérhessük.*

Mihálydi, 1898. aug. 28. Teljes tisztelettel

Ujfalussy Béla,

a mihálydii ev. ref. egyház főgondnoka,
a f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye
s a tiszántúli egyh.-kerület tanácsbírája.

* A mi tőlünk telik, szívesen s a legnagyobb örömmel megteszszük. Nagy lelki gyönyörűségünkre van nekünk az, ha az ilyen mozgalmat legalább erkölcsi oldalról támogathatjuk. Hadd szaporodjanak e magyar haza földén a kálvinista templomok; az igaz istenfélelemnek, felvilágosodásnak s önzetlen hazaszeretnek csarnokai azok s a kik e templomokban imádják az Istent, azok nem úgy distingválnak, mint a Zichy Nándorok, hanem azok a hazaszeretet erényét mindig összhangzásba tudták

Lelkészbeiktatási ünnepély Nyirbakta-Lorántházán.

Ritka szép és minden ízében lélekemelő ünnepély folyt le a felső-szabolcsi egyházmegyébe kebelezett nyirbakta-lorántházai ev. ref. egyházban f. evi augusztus hó 28-án. Mint e lapok 34-ik számában előre jelezve volt, e napon iktattatott be Görömbei Péter esperes úr által a gyülekezetnek meghívás útján megválasztott ifjú lelképásztora, Szabó János, volt kisperegi segédlelkész atyánkfia. Ez ünnepélyről már csak azért is érdemes kissé részletesebben megemlékezni, mivel ez úgy formája, mint emelkedettsége s egész lefolyásánál fogva méltán mintául szolgálhat mai napság már a gyakorlatba átment hasonnemű egyházi ünnepélyeinknek.

A vasárnapi harang ünnepet hirdető, hívogató hangjára egybesereglett egyházhíveket alig volt képes befogadni ez ünnepi alkalomból kifolyólag izléssel fel-díszített templom. A 74-ik dicséret két versének elének-lése után felállól a 37. dicséret első versét zengette örömmel és lelkesedéssel a gyülekezet. Ennek hangjai mellett vonultak a templomba a beiktatási ünnepély hivatalosai: Görömbei Péter esperes, a választott, a felügyelő lelkész s a szomszéd egyházakból meghívott s papi díszben megjelent lelkészekből kísérvé; utánnok jöttek: báró Podmaniczky Géza ő kegyelmessége, mint az egyház főgondnoka által vezetve, a választott lelkész édes atyja, rokonai, Vay István főszolgabíró s a világi részről meghívottak közül számosan. E bevonulás ma-gában is szép, sőt impozáns volt.

A 235. dicséret két versének elének-lése után esperes úr az Urasztala elé állott s apostoli lelkesedéssel előadott magvas és hatalmas beszédében mesteri vonásokkal ecsetelve a protestáns, közelebbiről az ev. ref. egyház múltját, jelenét, soha nem szünő küzdelmeit, célját s magasztos elveit: ez elvekhez s általán az egyházhoz való ragaszkodásra s törhetlen hűségre buz-dította a gyülekezetet; ez elvek melletti kitartásra, azoknak hirdetésére s magasztos hivatásának lelkiismeretes betöltésére hívta fel az új lelkészt. Erre előállott esperes úr mellé, az Urasztala elé az új lelkész és ünnepélyes ígérettel kötelezvé magát lelkészi teendőinek hű és lelkiismeretes végzésére s vész idején egyházaért nyugalmanak, sőt ha kell, életének feláldozására: esperes úr lelkes szavak s találó szentirási idézetek kíséretében adta át neki a lelkészi hivatal külső jel-venyeit, a templom kulcsát, az úrvacsorai kehelyt s végül a bibliát, ez utóbbit azon felhívással, hogy annak ígét hirdesse mind alkalmatos, mind alkalmatlan időben s hirdesse ez ünnepélyes alkalommal is.

A „Predikáltasd szent ígétet” kezdetű vers ének-lése a-tt az új lelkész az átvett bibliával kezében a szószekre lépett s II. Timoth. 4. részének 2. és 5. verseit vévén alapul, megtartotta beköszönő beszédét, mely a jelenlévők figyelmét mindvégig lekötötte, s melylyel hiveinek bizalmát, szeretetét s nagyrabecsülését már ez első alkalommal megnyerte s méltán kiérdemelte.

Ezután esperes úr ujjal az urasztalához lépve, az új lelkészt a gyülekezetnek figyelmébe s jóindulatába, a gyülekezetet a lelkész gondjaiba, szeretetébe ajánlotta s végül megható szavakkal áldást mondott az új lel-

hozni vallásuk szeretetével. Az *adonyi* ref. templomra adakozók sorát ezennel megnyitjuk 3 forinttal. Vajha többet adhatnánk; de mert örökös deficitel dolgozunk, erre képtelenek vagyunk. Hanem egy gyűjtő-ívet igenis mi is kibocsátunk s felhívjuk lapunk barátait, hogy nemes adományait hozzánk beküldeni szíveskedjenek. Debrecen város tanácsát meg jó lesz külön kérvényben megkeresni. Szerk.

készre, az egyház minden rendű s rangú tagjaira s az egész gyülekezetre.

Bizony egyszerűsége mellett is magasztos és lélek-emelő ünnepély volt ez, mely maradandó nyomokat hagyott a jelenvoltak szívében, lelkében!

A tulajdonképeni egyházi ünnepély a szokásos presbitéri gyűléssel végződött, mely alkalommal az egyház az új lelkész mellé új tanítót is választott. Adja Isten, hogy az új emberek új, de biztos nyomokon vezéreljék a gondjaikra bizott egyházat s annak tagjait a tökéletesedés útján, amazt virágzásra, emezeket a teljes boldogságra!

Hogy ez ünnepély lefolyásának teljes képe előttünk álljon, nem hagyhatom említés nélkül annak befejező mozzanatát, melylyel a nyirbakta-lorántházai lelkész-beiktatási örömnapp, mely ünnepe volt a szívnek, a léleknek, ünnepe lett a hála és tiszteletnek is.

A nyirbaktai főúri kastélyt ugyanis már évek hosszú sora óta a jótékony-ság templomává szentelték azok a hála-könnyek, melyek a kegyelmes báró és neje a kegyelmes grófné nagylelkű adományai folytán az általok felsegéltek szeméből hullottak. A környéken alig van egyház, lelképásztor s tanító, kik közül többen évenként állandóan, mások a szükség idején, a szoron-gattatások napjaiban, ne érezték volna ő kegyelmességeik jó és nemes szívének melegét. Ugyanazért a szomszéd egyházakból megjelent papság, felhasználva a kedvező alkalmat, a beiktatási ünnepély végeztével küldöttség-gé alakult s hála-érettől dobogó szívök sugallatát követve, úgy a mint volt, teljes papi díszben tisztelegni kívánt ő kegyelmességeiknél, a mikor is Görömbei Péter esperes úr, mint a küldöttség vezetője és szónoka, megható és ékes szavakkal mondott köszönetet ő kegyel-mességeik előtt azon sok jó és nemes tettért s kegyes adományért, melyek az általok felsegéltek szívében s az égben is fel vannak írva. E küldöttség kitüntető kegyességgel fogadtatott s az új lelkész s a meghívottak részére rendezett díszebédre a kastélyban marasztatott, hol — talán mondanom sem kell — nem hiányoztak a lelkesnél-lelkesebb, találónál-találóbba felköszöntök.

Egy jelenvolt.

A n.-szalontai egyházmegye nyári közgyűlése.

Egyházmegyénk közgyűlése aug. 31-ikén tartott meg N.-Szalontán, a szokott helyen, Széll Kálmán esperes és Tisza Kálmán e. m. gondnok elnökelete alatt.

Esperes buzgó ima után üdvözölve egyh. megyénk nagy buzgalmú s a egyháziasságban minden időben példányképül álló világi elnöktársát s a gyűlés minden alkotó tagjait, a gyűlést megnyitja. Tudatja ezután a közgyűléssel, hogy Ercsey Sándor világi tanácsbíró hosszas betegség után jobblétre szenderült. A boldogult 40 évig volt buzgó tanácsbírája az egyh. megyének. Érdemei jegyzőkönyvben megörökítettnek.

Az egyh. megyei szavazatbontó bizottság jelentéséből örömmel értesült a közgyűlés, hogy a megürült 2 világi tanácsbírói állásra a szavazatok nagy többségével Hadházi Kálmán vil. főjegyző és gróf Tisza Kálmán vil. aljegyző választattak meg, kik az esküt letévén, lelkes szavakban köszönték meg a bizalmat, felajánlva magokat az egyházmegye szolgálatára. Egy megürült gyámint. választm. tagságra Szikszai Lajos n.-szalontai ügyvéd választott meg.

A törvényszerű egyházlátogatásról betérjesztett esp. resi jelentésből örömmel hallottuk, hogy a tanítás legtöbb helyt kitűnő és jeles színvonalon áll. Nehány

helyen azonban szükséges volna a tantermek túlszűfolt-sága miatt állami segély igénybe vétele mert az illető egyházak nem képesek önerejükön új tanítói állomást szervezni. A tárgyalások új iskolák felállítására nézve néhány egyház részéről meg is indultak.

A szegény egyházak adóterhének csökkentése tárgyában elfogadtatott esperes azon javaslata, hogy B.-Sebes, E.-Gyarak, F.-Tóth, K.-Apáti, M.-Györök, R.-Lippa, Pankota, Szakáll a tökesegély alapján adandó segélyre ajánltassanak.

Ezután az elnökileg elintéztett többnemű ügyek s a skontró ügyek olvastattak fel, melyekből kitűnt, hogy esperesünk egyh. megyénk minden ügyeit mily pontossággal kezeli s végzi el. Mind ezen jelentések az egyh. megye jegyzőkönyvébe iktattatnak.

A lelkészi árvaház felállítására nézve az e. ker. végzése alapján véleményes javaslatot készített az egyh. megye. Ezen javaslat szerint egyelőre olyképen segítettének a lelkészi fiu-árvák, hogy a debreceni, m.-szigeti, m.-túrt, szatmári, h.-m.-vásárhelyi gymnasiu-mokban helyeztetének el az egyes egyh. megyék által befizetendő díjösszegekért, az intézetek által nyújtandó kedvezményes helyekre.

Ezek után az egyházakból beérkezett ügyek lettek tárgyalás alá véve. A vadászi egyház kettős kérelmet terjesztett az e. megyére. Egyik kérelme, hogy takarékmagtára terhére adósságát törleszthesse, teljesített azon meghagyással, hogy a takarékmagtár-alapból elvont érték ismét visszatéríttessék. Elutasította azonban az e. megye azon kérelmet, hogy a belhivatalnokok fizetése lejjebb szállíttassék. Szomorú jele az időknek, midőn tehetősebb egyház is ily kérelemre vetemedik! — A szentleányfalvai egyház hármas kérvénye közül csupán a templom és tanítói kertre vonatkozó egyházközségi intézkedés hagyatott helyben, mely szerint megengedetett nevezett telkek területének részben kicserélése. Az adósságtörlesztésnek a beterjesztett tervezet szerinti módozata nem hagyatott helyben; e tekintetben célszerűbb tervezet kidolgozására utasított az egyház.

A tanügyi bizottság s számvevőszék évi jelentése után a közalapi és reform. segélyegyleti kérvények tárgyalattak. Közalapi segélyre ajánlva lettek: a f.-tóti, pankotai, tárkányi, nyégerfalvi egyházak. Reform. segélyegylethez ajánltattak a f.-tóti, pankotai, gyantai és vadászi lelkészek; rendkívüli államsegélyre a b.-ujlaki lelkész.

A tanítói segélyegylet évi jelentéséből kitűnt, hogy az egylet vagyona 23,275 forint. Évi segélyt kiadott 1340 frtot. Ez évben ünnepelte meg az egyesület fennállásának 40-ik évfordulóját, a mikor Balogh István, az egyletnek legrégebb alapító tagja 100 koronát ajándékozott az egyletnek, az államkormánytól pedig 500 frt segélyt kapott. — Állomásaikon végleg megerősítették: Hajnal Imre pankotai, Borbély Imre m.-gyáni, Kis István n.-szalontai tanítók és Vasvári Béla n.-szalontai kántor. Az egyh. megye alapítványára Nyeste István debreceni gymn. tanuló vétetett fel.

Végül az ágyai lelkészlak tervrajza, költségvetése és építési szerződése némi hiányok pótlásának feltétele mellett helybenhagyatott.

Délben a Korona vendéglőben közebéd volt, melyen megjelent az egyh. megye gondnoka is, jó kedélyben töltvén el szeretett egyh. megyéje papsága s világi férfai körében az ebéd alatti időt. Számos felköszöntő hangzott fel a kedélyes ebéd alatt. Széll Kálmán esperes és Böszörményi Lajos Tisza Kálmánért üritettek poharat,

mindketten a tőlük megszokott ékesszólással. Böszörményi köszöntője gyönyörű apotheosisa volt a nagy férfiúnak, élénk színekkel ecsetelve azon kiváló önzetlen munkásságot, melyet e nagy férfiú az utóbbi évek alatt a magyar református egyház javára kifejtett. Szívből jövő lelkes éljenzés hangzott fel e szép beszéd elhangzása után. Sipos Imre az egyházmegye nagyérdemű esperesét köszöntötte fel, a ki az egyh. megye egyházai és belhivatalnokai javáért buzgóan és sikerrel működik. Nagy Imre a megválasztott új tanácsbírókat élte szellemesen. Majd Borbély László számvevőszéki tag, Balogh Elek dr. világi tanácsbíró s Vadas Gyula mondtak élces pohárköszöntőket, derűltégekben tartva szeretett gondnokunkat. Legmeghatóbb volt azonban a vége, a mikor felállt a mi jó apánk Tisza Kálmán s két szónok állítását rektifikálva kijelentette, hogy ő bizony önzésből szolgálja a magyar református egyházat, mert ha tehet valamit szeretett egyháza javáért, az neki nagy örömet okoz. Együttal kijelenti, hogy az egyházmegye esperese nemcsak egyh. megyéje érdekében, de az egész magyar református egyház egyeteméért munkálkodik, mert minden nagyobb alkotásban tényezőként szerepelt, stb. élte a lelkészi kart. Ezen szép jelenet hatása alatt osziott széjjel a társaság, szívében melegen óhajtva, hogy reform. egyházunk ősz vezérét, hazánk nagy fiát, még számos éven át tisztelhesse s példáján lelkesüljön!

S I . . .

Egyházkerületi egyházi értekezlet.

Az egyházi közélet fölvirágoztatására szolgáló társadalmi erő, társadalmi nyilatkozat: egyházkerületi egyházi értekezlet f. hó 7-én tartotta Debrecenben 4-ik közgyűlését Kiss Áron püspök s gróf Degenfeld József főgondnok elnökök vezetése alatt.

Mintha csak az első századok atyáit látnók, keblükben lángoló buzgalommal s szeretettel Isten ügye iránt. Különböző egyházakból jönnek — kik oszlopoknak tartanak — főiskolánk falai közé, az evangéliumi tudomány s általában szellemi élet tűzhelyéhez, a mint hajdan „egybegyűlének az apostolok s seniorok, hogy a dolog felől végeznének.”

Vajha a nagy célhoz csak egy lépéssel is közelebb jutottunk volna!

Az értekezletet megelőző napon szakbizottsági előértekezletek tartattak, valamint a nagyválasztmány is ülésezett az értekezlet elé terjesztendő javaslatok megállapítása végett.

Az egyházkerületi egyházi értekezlet közgyűlését a nagytemplomban tartott istenitisztelel előzte meg. Dr. Erdős József theol. professor I. Pét. 2, 9. alapján megragadóan fejtegette a keresztyén ember méltóságát s hivatását. Beszéde minden ízében bibliai zamatú szónoki remekmű, mely méltán érdemelte ki mindenek elismerését.

Az istenitisztelel után a tanácssterembe vonultak az értekezlet tagjai. Jólesett a sorok között látnunk számos, az egyház ügyéért hön buzgólkodó világiakat, kik annak teljes öntudatával, miként ők a választott nemzetség, királyi papság, és szent néphez tartoznak, az egyháziakkal karöltve hittel s jó lelkiismerettel forgolódnak az Ur ügye körül.

Az értekezleten részt vettek: az esperesi s helybeli lelkészi kar, a városi tanács tagjai, akadémiai, képezői s gymnasiumi tanárkar, továbbá gr. Degenfeld József, Simonffy Imre polgármester, Gulyás Lajos,

Kölessey Antal, dr. Farkas Antal, dr. Imre József, Harsányi Sándor, Jászter József, Márk Endre, Soltész László, Soltész János, Révész Mihály, Zoványi Jenő, Nagyváthy Ferenc, Imre Sándor, Eröss Lajos, György Endre, Domahidy István, Padrah Sándor, Medve Kálmán, Kallós Tivadar, Sikó Endre, Széll György, Dóczy Imre, Osváth Ferenc, Lengyel Imre, Komlóssy Arthur, Szele György, Tabajdy Lajos, dr. Thaly Kálmán, Csergedy Károly, Széll Farkas, dr. Várady Zsigmond, Márk Ferenc, Gergely Károly, Puky Gyula, Ritoók Zsigmond, Varga Sándor, Kövendi Dénes, Fésüs Endre, Csák Máté, Sulyok István, Bélteki Albert, Benkő Lajos, Havas Gyula, Takács Zsigmond, Takács Ferenc, Rácz Elek, László Gyula, Makai Elek stb. stb. A megjelentek száma jóval felül haladta a 200-at.

Kiss Áron püspök, egyházi elnök megnyitó beszédében kifejezést adott az egyház ügye iránt nem szünő buzgalmanak, mely most is elfoglaltatja vele az elnöki széket; fejtegette továbbá az értekezlet szükséges voltát, eszközeit s hatását.

Az élénk helyesléssel fogadott elnöki megnyitó beszéd után gróf Degenfeld József főgondnok vette át az értekezlet tovább vezetését.

Soltész János ombodi lelkész olvassa a nagybányai egyházmegye javaslatát az egyházi fegyelem gyakorlása tárgyában. Szükség van — úgy mond a javaslat — korszerű, szelid, de a mellett hatásos egyházfegyelmet életbeléptető intézkedésekre, melyek behozatala úgy történelmileg, mint írásmagyarazatilag is egyaránt indokolt.

A tárgy élénk vitát idézett elő. Legelsőben is maga az előadó terjeszti elő saját nézeteit ez ügyben, a mennyiben azok a nagybányai egyházmegye javaslatától eltérnek, illetőleg azt pótolják. Az egyházi fegyelem gyakorlásának különböző módjáról szólva, előadó azt a lelkész s presbiterium együttes működésére kívánja bízni, amennyiben a nép a lelkészben csak magában az egyházi fegyelem gyakorlása alkalmával nem lelki atyját hajlandó nézni. Mindenesetre azonban az alapelv a keresztyéni szeretet s a cél, javítás legyen. — Márk Ferenc és Eröss Lajos általános szempontból tekintve a dolgot, egyenlő értelemben nyilatkozva, nem fogadják el a javaslatot jelen alakjában, hanem szigorú egyházfegyelem alkalmazását óhajtják, mely még a kiközösítéstől sem idegenkedik. — Dicsőfi József már nem kíván ily szélső határig menni, hanem figyelembe vételbe ajánlja azon mély lélektani indokokat, melyek Mát. 18: 15, 16, 17. szavaiban rejlenek; úgy hogy ő az egyházfegyelem elveit Mát. 18: alapján kívánja megállapíttatni.

Eltételezve azonban az írás egységét sértő felfogástól s attól, hogy Pál apostol levelei, ki a gyülekezetek alapításában, szervezésében s erre nézve adott egyházfegyelmi intézkedéseiben mesterünk lehet, az egyházfegyelmi szabályok megállapítása alkalmával ki nem tudhatók, úgy látszott, hogy az értekezlet inkább hajlott Ferenczy Gyula és Zsigmond Sándor nézetéhez, miként mondja ki az értekezlet, hogy az egyházi fegyelmet az eddigieknél hatályosabban kívánja gyakoroltatni.

Egyébiránt konkrét javaslat készítése végett bizottság küldetett ki Zsigmond Sándor elnöklété alatt. Tagjai: Kiss Albert, Eröss Lajos, Gergely Károly, Márk Ferenc, Ritoók Zsigmond, Puky Gyula, dr. Thaly Kálmán, dr. Imre József, dr. Kovács Sándor.

Jelentés tétellett az egyházi adózásról szóló bizottsági reformjavaslatról. A mennyiben azonban erre vo-

natkozó adatok nem minden egyházmegyéből érkeztek be s a meglevők is most vannak munkálat alatt, a javaslat előterjesztése — miután bizottságnak adatott ki — a jövő gyűlésre maradt, egyszersmind felhivatnak az adatok beküldésére a még nem nyilatkozott egyházmegyék.

Továbbá dr. Bartha Béla értekezleti jegyző szóbelileg terjeszti elő az egyházi statisztikára vonatkozó indítványát s ennek indoklását. Ujított alakban leendő tervezeti javaslatát következő közgyűlés elvárja.

Következett az esperesi kar s a debreceni presbiteriumnak a diakonissa-képzőintézetre vonatkozó javaslata megbeszélése. A munkálatban kifejezett véleményeket a közgyűlés elfogadja. Azonban várnunk kell kedvezőbb viszonyokra. Míg ez a jövő kérdése, addig az ennek alapjául szolgáló szegényházak, ilyenmű intézmények létesítését illetőleg nem a külföldi hasonmű intézményeket kell főleg szemügyre vennünk, hanem igenis azokat, melyek itt nálunk a szükségnek megfelelőleg a mi viszonyaink között állottak elő, mint pl. Nagy-Kállón, vagy másutt.

Egyébiránt az ügy a nagyválasztmányhoz tétellett vissza, hogy az az adatokat gyűjtse s a következő közgyűlés elé terjessze.

Ezzel a délelőtti értekezlet véget ért, 1 órakor az „Arany Bika“ vendéglő dísztermében 250 terítékű ebéd volt. A felkészöntők sorozatát Kiss Áron püspök nyitotta meg, éltetvén a királyt s királynét. Aztán Lengyel Imre Kiss Áron püspököt, Varga Sándor beregmegeyi főügyész gr. Degenfeld Józsefet, Sütő Kálmán esperes debrecen városát s a debreceni ev. ref. egyházat, Simonffy Imre polgármester, gondnok az értekezleti tagokat, Balogh Ferenc a vendégeket, Csiky Lajos az értekezletet, Szabó Kálmán dr. Erdős Józsefet, Gulyás Lajos Balogh Ferencet éltette.

A társaság víg hangulatát Rácz Károly zenekara emelte.

4 órakor az értekezlet tagjai a tanácsterembe vonultak vissza az ügyrend még elmaradt nagyobb részének letárgyalása végett.

A vita első tárgyát képezte az alapszabályok revíziója tárgyában hozott bizottsági javaslat. Balogh Ferenc indítványára 22 szavazattal 21 ellenében a revideált alapszabály szövegének tárgyalása a következő értekezleti közgyűlésre halasztatott. A revideált alapszabály ugyanis lényeges és fontos elvi tételeket és változásokat tartalmaz, ezen revideált szöveg tehát az évkönyvbe kinyomandó, hogy ahoz mindenki hozzászólhasson s úgy vétessék tárgyalás alá, a következő egyházi értekezleti közgyűlésen.

Következett az irodalmi szakosztály véleményes jelentése Bartha Mór, Nagy Lajos és dr. Bartók Jenő lelkészek indítványairól. Az irodalmi szakosztály előző nap megalakult, elnök Gulyás Lajos, jegyző Csiky Lajos. Élénk vita támadt az első javaslati előterjesztés felett, mely Bartha Mór indítványát foglalta magában egy protestáns politikai napi lap létesítése kérdésében. Zoványi Jenő, Bartha Mór, dr. Imre József, dr. Nagy Zsigmond felszólalásai után az értekezlet közhangulata, ezen protestáns politikai napi lap, mint érdekeink hatalmas sajtó-organuma mellett nyilatkozott.

Az értekezleti gyűlés e tárgyban hozott határozata: bizottság kiküldése, melyhez a fentebbi indítványt utalja, hogy a lap iránya, szerkesztési módja, anyagi, erkölcsi eszközei s biztosítékai felől értekezzen. A kiküldött bizottság elnöke Széll Farkas, tagok: Dicsőfi

József, dr. Thaly Kálmán, dr. Bartha Béla, dr. Imre József, dr. Váradi Zsigmond, Szeremlei Sámuel.

Kannengieser A. „A német katolikusok“ című munkájáról készitendő bírálatosan ismertető tanulmányt, illetőleg ezen mű átültetésére s kiadására vonatkozó ajánlkozást az egyházkerületi lelkészi értekezlet mellőzi.

Ugyancsak az irodalmi szakosztály előadója s jegyzője Csiky Lajos előterjeszti Nagy Lajos konyári lelkész indítványát, mely szerint a „Téli Ujság“-ot indítványozó, nemcsak buzgó pártfogásra ajánlja, hanem az értekezlettel kimondatni óhajtja, hogy ezen közkeveltségű néplap, megtartva eddigi helyes irányát az év szakai szerint egész éven keresztül megjelenjék.

Értekezlet az indítványt elfogadja s a „Téli Ujság“ ily modorban leendő kiadása ügyében megkeresi a békés-bánati egyházmegyét.

S a mi végül az irodalmi szakosztály Bartók Jenő dr.-nak, a tudományos theologiai irodalom fellendítését célzó indítványára vonatkozó javaslatát illeti, szűkebb körű bizottságnak adatott át megbeszélés végett, melynek tagjai Dicsőfi József elnök, Mitrovics Gyula s a theologiai tanári kar.

Ezenkívül ez irodalmi szakosztály saját kezdeményezéséből javasolja, hogy az egyes előadások után tartandó hosszú viták korlátoztassanak az által, hogy maguknak az előadóknak 25 pernyi, minden egyes hozzászólalónak pedig 5–5 pernyi idő engedtessek. E javaslat az ügyrend megállapításának szükségességét mondatta ki az értekezlettel s az ebben hozandó határozatok meghozatalára fölhívatik maga a szakosztály.

Fontos mozzanat továbbá annak a kimondása, hogy ezután az értekezleti gyűléseken tudományos theologiai tételekről szóló előadások is tartassanak.

Szabó János előterjesztette a nevelésügyi szakosztály véleményes javaslatát a Szatmárott felállítandó tanítóképezdéről.

A kérdés függőben marad, míg a Debrecenben felállítatni tervezett tanítónő-képző intézet ügye eldőli.

Az egyháztársadalmi szakosztály — melynek jut tulajdonképen a szerep az egyházi értekezlet célját a társadalom rétegeiben megvalósítani — megalakult. Elnök Dávidházy János esperes. Előadó Márk Endre.

Az egyházkerületi egyházi értekezlet és az egyes lelkészi értekezletek tagjainak viszonyairól és jogairól szóló bizottsági vélemény az alapszabály revíziója kérdésével függ össze, tárgyalás alá tehát nem vétetett s bizottságnak adatott ki.

Dr. Erdős József olvasta a pénztár állásáról s a tagok létszámáról szóló jelentést. Bevétel 1223 frt 55 kr, kiadás 228 frt 25 kr, maradvány 995 frt 30 kr. Alapító tag 50 frttal 16, 100 frttal 1. Rendes tag volt 242, 2 meghalt, 2 kilépett. A létszám tehát 238.

Pénztárosnak a fölmentvény megadatott.

Beosztotta a közgyűlés: Görömbei Péter s Mitrovics Gyula tagokat az irodalmi, — Ujfalussy Béla s Luby Géza tagokat az egyháztársadalmi, — a néhai Joó István helyébe megválasztott Eröss Lajost az irodalmi s egyháztársadalmi szakosztályokba.

A jövő évre Hódmező-Vásárhely hívta meg az egyházi értekezletet, mit meleg köszönettel vesz a gyűlés tudomásul.

Balogh Ferenc indítványára jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a gyűlés a templomi szónoknak, Debrecen város tanácsának s az egyháznak, Oláh Károly és Kiss Albert tagok alatt működött rendező bizottságnak, a helyi sajtó vezetőinek; úgyszintén dr. Nagy Zsigmond indítványára az elnökségnek.

Az értekezleti jegyzőkönyv hitelesítésével: Lengyel Imre, dr. Medve Kálmán, Csiky Lajos és dr. Nagy Zsigmond — kiadásával pedig jegyzők bizatnak meg. Ezzel az értekezlet véget ért.

Kisérje Isten áldása az értekezlet működését, hogy bennök s általuk győzedelmeskedjék az igazi evangyéliumi tudomány.

J. L.

NEKROLOG.

DIENES BALÁZS.

Folyó év augusztus hó 8-ikán kísértük sírjába a n.-dobosi ev. ref. egyház buzgó lelkészét, *Dienes Balázst*.

Rövid életrajza a megboldogultnak a következő: Született Szamosszegén (Szatmármegye). Elvégezővén szülőföldén elemi iskoláit, az 1834-ik évben a sárospataki főiskolának lett kitünő növendéke. Az 1843-ik évben Debrecenbe ment felsőbb tudományok hallgatására, mindenütt a jeles tanulók közt foglalt helyet.

Elvégezvén felsőbb tanulmányait, 1847-ik évben n.-károlyi s.-lelkész s az ottani gymnasium tanára lett. Az 1850. évtől 1854. évig hodászi, majd 1854. évtől 44 évig, azaz haláláig a n.-dobosi egyháznak volt hű és buzgó lelkipásztora.

Jelleme szilárd, egyedül hivatásának élő lelkipásztor volt; legfőbb öröme egyházának felvirágoztatása volt. Hosszas és kínos betegségét nyugodt lélekkel, önmegadással, Istenbe vetett rendületlen hittel szenvedte, nyugodt és csüggedni nem tudó lélekkel várta a halál szabadító angyalát, mígnem augusztus 5-ikén hozzá meg is érkezett, hosszas szenvedései után eszedesen elszunnyadt.

Néhány egyházi beszédei megjelentek a Fördös-féle „Papi dolgozatok gyász esetekre“ című gyűjteményben, több egyháztörténelemre vonatkozó *oklevelet* közölt a sárospataki füzetekben.

Neje korán elhalván, három árván maradt leányát önfeláldozó szeretettel neveltette, s igyekezett mindenben kipótolni a szerető anya hiányát.

Temetése augusztus 8-án ment végbe. A háznál *Segesváry József* esperes úr imádkozott, a templomban *Kincses István* m.-szalkai lelkész mondott egyházi beszédet, a sírnál pedig *Lövey Pál* olesvai lelkész s egyházmegyei tanácsbíró bucsuztatta el a megboldogultat szeretteitől s fisztársaitól.

Nyugodjanak békében porai, s legyen áldott emlékezete!

Aktiv.

CSIGHY FERENC.

1820—1898.

Rövid pár hónap alatt harmadik lelkészét vesztette el a n.-károlyi egyházmegye. Az elköltözők sorát Szabó Károly fábjánházai lelkész nyitotta meg, legifjabb a három között, de már ő is 64 éves. Követte Dienes Balázs n.-dobosi lelkész, egyházi író, széles ismeretkörű s késő öregségében is tevékeny, minden egyházi ügy iránt élénken érdeklődő férfi 76 éves korában, aug.

5-én. Még le sem telt a hónap, már az utóbbinak kar-társát, barátját, a nagy idők, a 60-as évek erős küz-delmeinek tanúját s bátor harcosát, egyházmegyénk egyik kiváló tudós lelkészét Csighy Ferenc k.-daróci lelképásztort kísértük az örök béke és nyugalom helyére, aug. 27-én, életének 78-ik, lelkésziségének 51-ik évében. Egy éve csak, hogy szélesen kiterjedt családja s isme-rősei ünnepélyt rendeztek papságának 50-ik évfordulója alkalmából, melyen a megboldogult magas korától alig remélt erőben s jókedvben vett részt, arcán azzal a szelid boldogsággal, mely a nemesen megfutott pályának, a gyermekeiben örömet ért család atyának, legszebb, legigazabb jutalma a földön.

Életrajzi adatait röviden a következőkben foglal-hatom össze.

Csighy Ferenc született Gencsen, Szatmár vár-megyében 1820. aug. 2-án, Csighy István és Sággy Gizella szüléktől. Elemi iskoláit szülőföldén, a gymná-siumot s felsőbb iskoláit a debreceni kollégiumban végezte kitünő sikerrel. 1847-ben h.-böszörményi, 1848-ban pedig komádi-i segédlelkész lett. Részt vett az 1848—49-iki szabadságharcban, az erdélyi hadjáratban. A szabadságharc lezajlása után haza térve, a n.-károlyi egyház hívta meg segédlelkész-tanítónak, Három éven át vezette itt a nagyobb ifjakat, a gymnasium alsóbb osztályaiban taníttatni szokott tudományokban oly siker-rel, hogy ezen időszak, fénykorát képezi azon iskola életének. Valódi hivatással birt a tanításra s rátermett-ségének élete későbbi éveiben is nem egy fényes tanú-jelét adta. Nem csak gyermekeit, unokáit készítette elő a gymn. 1—4. osztályaira, hanem a vidékbeli ismerős urakét is, kik örömmel keresték fel s bízták rá gyer-mekeik nevelését. Tanítási kedve csaknem a sirig kísérte. Még a múlt évben, 77 éves korában, tanító hiányában, fél éven át vezette egyházának 60—70 tankötelessel bíró iskoláját. Általán ismert tanítási képessége iránt elismerését fejezte ki a szatmári gymn. igazgató taná-csa, midőn egy ízben egyik tanszékére kandidálta. N.-Károlyi s. lelkész korában nősült először, nőül vevén Makai Katalint, Makai István hodászi lelkész leányát, kitől 22 évi boldog házasság alatt 7 gyermeke származott, kik közül 6 ma is él, mindannyian, a nők mint lelkésznek, a fiúk mint lelkész és tanítók tisztos társadalmi állást foglalván el. N.-Károlyból Kr.-Szent-Mik-lósra, innen két év múlva Viktába, három évi itteni lelkészkedés után pedig 1860-ban Király-Darócra vitetett lelkésznek. Ez utóbbi helyen töltött 38 évet, mely alatt első nejét elvesztvén, 1874-ben másodszer nősült meg, egybekelvén első neje testvérével néh. Kovács Károly fülöpösi lelkész özvegyével Makai Amáliával. Ezen házasságból is született egy gyermek, ki ma, a debreceni főiskola hittani szakának egyik jeles növendéke.

Több mint félszázadon át folytatott lelképásztor-kodása folytonos munkásság, tanulás és tanításban telt el. Egyike volt azoknak, kiknek az önképzés valódi lelki szükség s a kik épen ezért, együtt haladván a korral, még aggkorukban is a nivón állanak. Élénk figyelemmel kísért minden egyházi mozgalmat, úgy a theologiai tudomány, mint az adminisztráció terén s alig merült fel oly kérdés, melyről tájékozva ne lett volna s a melyről szilárd önálló véleményt ne alkotott volna. A magyar ref. egyház utóbbi félszázados életének élő története volt, melynek mozgalmáról kiváló tájé-kozottsággal, küzdelmeiről fiatalos lelkesedéssel tudott beszélni. A pátenses korszakban maga is azok közt harcolt, kiknek erős akaraterején, hazafiasságán meg-tört a hatalom megsemmisítésünket célzó szándéka.

Kisdud egyházát a sokkal nagyobb számú róm. kath. (sváb) és görög. kath. (oláh) egyházak között hiven megőrizte, sőt sok tekintetben annak vezér szerepét is fenntartotta. Mint igaz küzdő harcolt folyvást annak érdekében s különös isteni kegyelem jele, hogy küzdel-meit, a hosszú élet számtalan bajai ki nem merítették, testi egészsége, szellemi épsége utolsó pillanatáig kísér-ték. Beteg nem volt, csak úgy aludt el csendesen, mint a hű munkás, ki igaz munkája után pihenni tér.

Temetésén, felekezeti különbség nélkül, nagy közönség vett részt. A templomban Havas Gyula bör-velyi lelkész tartott predikációt, a sirnál Korány János dobrai lelkész mondott szépen kidolgozott, megható beszédet.

Ma már csak emléke él közöttünk s a kinek a munka, a küzdelem élet eleme volt, csendesen pihen, álmódva küzdelmei el nem maradható eredményéről, a kálvinista magyar reform. egyház megerősödéséről, virágzásáról. Valószínű álma, vele legyen béke!

—sa.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

63. A szentesi reform. egyház keletkezésének, küzdelmeinek, külső és belső fejlődésének rövid vázlata.

(Folytatás.)

1834—1856. *Kiss Pál*. A nagyfudományu Kiss Bálint esperes lelkész fia. Született Szentesen 1808-ban. Iskoláit Debrecenben bevégezvén 1830-ban szentesi rektor lett. Három év múlva bátyja Bálint kíséretében külföldi útra indult és bejárta Németország s Austria nevezetesebb városait. 1834-ben atyjának lett segédje, pár év múlva pedig mellé feles lelkész. Kiss Bálint halála után azonban csak 3 $\frac{1}{2}$ évig lelkészkedett. 1857-ben lemondott s nyugalomba vonulva gazdálkodott.

Mint végtelen szelídlelkű embert mindenki becsülte el a legboldogabb családi életben töltött 33 évet.

Meghalt 1880 január 22-én.

1854—1856. *Révész Imre*. E rövid vázlat kere-tén belül e nagy emberről méltóképen meg sem emlé-kezhetem; de másfelől ezt tenni feleslegesnek is tartom, mert őt, mint kiváló író, mint kitünő szónokot, ismer-ték mindenfelé s életrajzi adatait is sokan kidolgozták.

Íde Balmaz-Újvárosról jött a Dobossy Mihály halála után egy évvel 1854. május havában. Körül-belül két évig működött itt, az egész gyülekezet osz-tatlan meglegedését, szeretetét kiérdemelve. 1856-ik év tavaszán Debrecenbe kapván meghívást, mindenki-nek mély fájdalomra itt hagyta egyházunkat. Debrecen-ben volt alkalma aztán észbeli és szónoklati tehetsé-geit kellőképpen érvényesíteni, úgy, hogy csakhamar az egész magyar kálvinizmus bámúlva, de büszkeséggel vallotta magáénak. Mi is dicsekedve emlegetjük, hogy közöttünk működött, habár rövid ideig is. Meghalt 1881. febr.

Dobossy Mihály halálától 1858, illetve 1859-ig átmeneti korszak van a lelkészek történetében. 1853—1854. tavaszáig Kiss Pál mellett interimalis lelkész volt *Kecskeméti Sámuel*. Majd a Révész Imre idejében segédjei voltak Kiss Pálnak: 1853—1854: *Szabó Gábor*; 1854—1855. *Máró Péter*. 1855—1857. *Mészáros László*. Vele egyidejűleg segéd-, majd Kiss Pál

lemondása után helyettes lelkész volt egészen a Filó János idejéig *Fülöp Mihály*; 1857—1859. segéd-lelkész volt még *Csató József*.

1858-tól maig *Filó János*. Született Losoncon 1823-ban. Alsóbb iskoláit szülőföldjén végezte. Ugyanitt hallgatta a jogi tudományokat is. A theologiai tanfolyamra Kecskemétre ment melynek bevégezése után 1845-ben Tabajdon lett rektor. Négy év múlva innen a fehérmezei Abára rendelték segédlelkésznek, hol 1852 tavaszáig működött. Ezután Kecskeméten lett Polgár Mihály püspöknek előbb segédje, majd ennek halála után 1854—1856. h. lelkész ugyanott. 1856—1858. a Kecskeméti theol. akadémián a hit- és erkölcstan, meg a gyakorlati lelkészettan előadó tanára. Ez évben szentesi lelképásztornak hívták meg. Eljött és azóta itt működik 73 éve dacára is kedvvel és buzgalommal. (Ez adatok beküldése óta, mint tudjuk, az érdemes lelképásztor elhunyt. Szerk.)

1859—1878. *Szalai István*. Született Somogy megye. Visonta községében 1816-ban. Tanult Csúrgón, Losoncon, Debrecenben, a hol — mint tanuló társai között első — senior lett. 1844-ben kiment külföldre és a berlini egyetem hallgatója volt egy évig. Hazajövele után pár hónapig debreceni káplán volt, de még ugyanazon évben megválasztották Szikszóra lelkésznek. Szikszóról 4 évi működés után 1849-ben Büd-Szent-Mihályra vitték. Itt volt 10 évig. Innen 1859-ben Szentesre jött, a hol már csak 19 évig munkálkodhatott, mert 1878. márc. 6-án meghalt.

Szalai István igénytelen, egyszerű, de különösen ifjabb korában tudványó ember volt. Főképpen a bölcsészettel szerette tanulmányozni. Irt egy bölcsészeti munkát is „*Tapasztalati Lélektan*” címmel és ezt ki is adta. A M. T. Akadémia még büd-szent-mihályi pap korában levelező tangjává választotta. Lelkészársai sokra becsülték.

Az egyházmegyén volt előbb főjegyző, majd Hajnal Abel lemondása után 1876-tól haláláig esperes.

1881-től maig *Gerőc Lajos*. Született Bodrog-Szöllőskén (Zemplénmegyében) 1850. Tanult Sátoralja-Ujhelyen, azután Sárospatakon és Szepes-Iglón gymnasiumot. A theologiai tanfolyamot Sárospatakon végezte, 1875-ben. Ebben és a következő esztendőben Tornán volt káplán és nevelő. Szentesre jött Szalai István mellé segédnek 1876 végén. Ugyanez év június havában tett első lelkész-képességi vizsgát Sárospatakon, majd másodikat Debrecenben 1878. május elején. Szentesi segédlelkész volt 1879. ápr. végéig. Ekkor megválasztották rendes lelkésznek, de választását formahibák miatt megsemmisítették. 1881-ben új választást rendelvén el az egyházkerület, megint megválasztották. Időközben míg ügye függőben volt, néhány hétig Szabó János esperes mellett Körös-Tarcsán, majd 1879. júniustól 1880. május 1-ig Ecsedi József mellett volt segédlelkész Gyulaváriban. 1880. május 1-től 1881. szept. hó közepéig a biharmegyei Anton volt rendes lelkész. Második megválasztása után idehozották és azóta itt munkálkodik ifju hévvel és lelkesedéssel.

1879—1881. részint időközi, részint segédlelkészek voltak: *Gerőc Lajos*; *Varga Pál*, szegedi lelkész, ki az árvíz elől menekülve lakott itt néhány hónapig; *Csák Máté*, jelenleg nagyváradai lelkész és *Marjai Péter*, ez idő szerint nagylétai pap, ki Filó Jánosnak volt a segédje.

1887—1895. szeptemberig *Pap Lajos*, ugyancsak

Filó János mellett. Ekkor felállította az egyház a körlelkész-vallás tanári állást és arra őt alkalmazta.

Helyébe jött 1895. okt. 1.—1896. máj. 1-ig *Földváry Jenő* s. lelkész. 1896. febr. 1-től Berky Sándor segédje Gerőc Lajosnak.

4. §. A lelkészek javadalmazása.

a) A XVIII. században.

A XVIII-ik századig a lelkészek javadalmazásáról keveset tudunk. A krónika följegyzése szerint az 1712-ik év ápril 6-án tartott presbyteri gyűlésen a lelképásztor fizetését így állapították meg:

1-o. Summa pénz	fl. 60 Germ.
2-o. Búza minden ágytól	1—1 véka.
3-o. Algabona is ugyanannyi.	
4-o. Két hizott disztó.	
5-o. Két kósó.	
6-o. Hús	160 font.
7-o. Faggyú	30 font.
8-o. Egyszeri fejés tej.	
9-o. Vaj	8 itce.
10-o. Méz	8 itce.
11-o. Esketés	fl. 1.
12-o. Halott temetés ugyanannyi.	
13-o. Keresztelőtől egy kenyér egy tyúk.	
14-o. 12 Kaszás.	
15-o. Kóró, nád elegendő; fa 8 szekérrel.	
16-o. Hat akó bort szabad kiárulni.	
17-o. Minden hordóból egy-egy itce bor.	
18-o. Örlés elegendő. (V. ö. Hist. 106. 107. 1.)	

A Gaál István korában, mivel akkor állították fel a 2-ik lelkészi állomást, rendezni kellett újra a papi fizetést. A jelenlegi javadalmazással összehasonlítás végett nem tartottam feleslegesnek ide igtatni. E szerint:

I. Az első, vagyis idősebb praedikátor fizetése volt:

1. Készpénz	100 frt.
2. Fűtőért, rostáltatásért, daráltatásért	50 frt.
3. Búza	50 köböl.
4. Árpa	50 köböl.
5. Soó	2 mázsa.
6. Hús	2 mázsa.
7. Faggyú	50 font.
8. Tüzifa	6 öl.
9. Bors	1 font.
10. Méz	4 itce.
11. Vaj	12 itce.
12. Sajt	12 db.
13. Széna 6 szekérrel, vagy helyette	18 frt.
14. Egy sessio föld, urasági 4 kötél föld.	
15. A város által elébb adni szokott egy hizott sertésért, 9 akó borért, 16 akó bornak mérethetéseért	40 frt.
16. Stolarék. Keresztelésért 1 máriás; esketésért férfi 1 frt, nő 70 kr. Temetési praedicatorio 1 frt.	

II. A második, vagyis ifjabb praedikátor fizetése:

1. Készpénz	100 frt.
2. Fűtés, rostáltatás és daráltatásért	50 frt.
3. Búza	50 köböl.
4. Árpa	50 köböl.
5. Soó	1 mázsa.

6. Hús	1 mázsa.
7. Faggyú	40 font.
8. Tüzi fa	6 öl.
9. Bors.	1 font.
10. Méz	4 itce.
11. Vaj	12 itce.
12. Sajt	12 db.
13. Széna 4 szekérrel, vagy helyette	12 frt.
14. Egy hizott sertés, vagy annak ára	12 frt.
15. Hat akó bor, vagy helyette	12 frt.
16. Négy Kötél föld Fábiánban.	
17. Keresztelés, esketés, temetés, mint az idősebb lelkésznél.	

(V. ö. Hist. 356. 357. l.)

b) Jelenlegi javadalmazás.

I. Az idősebb lelkészé:

1. Készpénz	857 frt 71 kr.
2. Lakás természetben.	
3. Tüzifa 6 öl.	
4. 74 hold $\frac{686}{1600}$ □ öl föld, melynek kataszteri tiszta jövedelme évenként	580 frt 19 kr.
5. Stóla, még pedig az egyh. ker. stólától eltérőleg:	
Keresztelés: templomban	— frt 30 kr.
a lelkészlakon	— " 50 "
háznál	1 " — "
Esketés: kedden és szerdán d. e. istenitisztelet után	1 " 26 "
Köznapokon d. e. vagy d. u. istenitist. után	2 " 52 "
Ünnepnapokon, háznál, vagy köznapokon is nem a rendes időben	5 frt 04 kr.
Temetés: Egy imával	1 " — "
Két imával	2 " — "
Ima, alkalmazás és siri imával	3 " — "
Ima, alkalmazás, predikáció és siri imával	3 " 10 "
Két papos halott 5—5, 10	" — "
6. Kiadványozásokért:	
Keresztlevél, esketési bizonyítvány, halotti bizonyítvány darabja helybelieknek	— " 21 "
Ugyanezek vidékiek számára darabonként	1 " — "
Családi értesítő, lelkészi bizonyítvány	2 " — "

II. A fiatalabb lelkész javadalmazása:

1. Készpénz	857 frt 71 kr.
2. Lakás természetben	
3. Tüzifa 6 öl.	
4. 107 hold $\frac{1429}{1600}$ □ öl föld, melynek kataszteri tiszta jövedelme évenként	554 frt 36 kr.

A stólaikon egyformán osztozik az idősebb lelkésszel; a hivatali kiadványozásokat pedig évenként felváltva teljesítik.

Pap Lajos,
körlelkész és vallástanár.

Berky Sándor,
segédlelkész.

(Folyt köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Apró hírek.** *A belényesi ev. ref. egyház* okt. 2. tartja templomavató ünnepélyét, mely alkalommal egyházkerületünk nagyérdemű ösz püspöke is Belényesre utazik s az istenitiszteleten imádkozni fog. Az egyházi beszédet Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző fogja tartani. — *Debreceni főiskolánk* akadémiai tanácsa f. hó 5. tartott ülésében a főiskolai igazgató tanácsba a theologiai-bölcsészeti kar részéről Sass Bélát, a jogakadémia képviselőjében pedig Bacsoni Lajos dr.-t küldötte ki hat esztendőre. — *A berlini oross nagykövetség* lelkésze Maltzew, a „Germania“-ban „Okatholicismus és orthodoxia“ címen cikket közölt, a mely meglehetősen éles formában fordul az okatholicismus ellen. Vajjon mi lappanghat mögötte?

— **Debreceni főiskolánkban** az 1898/9. tanév ünnepélyes megnyitása tegnap d. e. 9 órakor ment végbe. A kis tanácsteremből, hol az egyházkerület, a debreceni ev. ref. egyház, Debrecen sz. kir. város tanácsának s a városi társadalomnak ez alkalommal körünkben megjelent képviselői — főt. és mélt. Kiss Áron püspök úr, Simonffy Imre polgármester, főiskolai helyi gondnok, Mitrovics Gyula, Márk Ferenc, Harsányi Sándor, Ungvári Gyula lelkészek, Széll Farkas kir. itélőtáblai tanácselnök, Kölcsey Sándor kir. itélőtáblai bíró, Dóci Imre középiskolai felügyelő Márk Endre coll. és e. kerületi ügyész, Roncsik Lajos, Vecsey Imre városi tanácsnokok, Magos György városi alügyész, Acél Géza főmérnök Bocán Elemér államfőnök stb. — és tanári kar összegyülekeztek, a főiskolai imaterembe vonult fel az egész közönség, melyet a tanuló ifjuság már ekkorára zsúfolásig megtöltött. A 37. dicséret s a főiskolai kantus énekének elhangzása után Csiky Lajos főiskolai lelkész buzgó, szép imádságot tartott, a mire ismét a kantus éneke majd a 179. dicséret 10. verse következett. Közönség és tanári kar most a kis tanácsterembe vonult le, hol főt. püspök úr „szíve melegével“ üdvözölte a tanári testületet s lelkére kötötte az isteni felelemnek és tiszta erkölcsiségnek az ifjuság keblében való ápolását, türelmet, kitartást és áldást kívánt nehéz munkájához. Szavaira dr. Kovács Sándor akad. igazgató tolmácsolta a tanártestületnek főiskolánk kormányfőirai iránt érzett tiszteletét s ragaszkodását. Majd a tágasabb díszteremben foglalt helyet közönség, tanári kar és tanuló ifjuság, hogy meghallgassa dr. Kovács Sándor igazgatónak fon-
tebb már említett nagy érdekű székfoglaló értekezését s azt a tiszta, nemes hangú beszédet, a mely jelen számunkban egész terjedelmében olvasható. A lelkes éljenzéssel fogadott beszéd elhangzásával ünnepélyünk véget ért.

— **Debreceni ev. ref. főiskolánk akadémiai tanrendje** az 1898—99. tanév első felére megjelent s az előadó tanárok és tantárgyaik a következők: A) A hittudományi szakban, *Balogh* Ferenc tantárgyai: Kereszttyén egyháztörténelem 3 ó. Kereszttyén egyháztörténelem 3 ó. Dogma történelem 3 ó. *Csiky* Lajos tantárgyai: Egyház szónoklattan 4 ó. Kereszttyén erkölestan 4 ó. Gyakorlati biblia magyarázat 2 ó. Szónoklati gyakorlatok 2 ó. Theologiai tudományok encyclopaediája 3 ó. *Dr. Erdős* József tantárgyai: Újszövetségi exegesis 4 ó. Újszövetségi isagogika 3 ó. Vallásbölcshészet 3 ó. Kereszttyén hittan 6 ó. *Sass* Béla tantárgyai: Ószövet ségi írásmagyarázat 4 ó. Ószövetségi theologia 3 ó. Héber nyelvtan 3 óra. Héber régiségtan 2 óra. —

B) A jog- és államtudományi szakban: *Liszka* Nándor tantárgyai: Alkotmány és kormányzati politika 5 ó., Bányajog 3 ó., Államformák és államkapcsolatok (különös tekintettel Magyarországra) 1 ó. Dr. *Kovács* Sándor tantárgyai: Római jog története és Institúciói, 8 ó. *Gaius* Institúcióinak I. könyve (eredeti szöveg olvasással) 1 ó. Dr. *Karsa* István tantárgyai: Magyar magánjog 5 ó., Austriai magánjog 6 ó. Dr. *Baczoni* Lajos tantárgyai: Magyar közigazgatási jog 5 ó., Állam szolgálat 2 ó., Állam számviteltan 3 ó. Dr. *Ozory* István tantárgyai: Büntetőjog 5 ó., Bevezetés a jog- és államtudományba 2 ó., A magyar büntetőjog anyaggyűjteményének ismertetése 3 ó. Dr. *Bartha* Béla tantárgyai: Nemzetgazdaságtan 5 ó., Magyar pénzügyi jog 5 ó. Dr. *Kérészy* Zoltán tantárgyai: Magyar alkotmány és jogtörténet 7 ó., Egyházjog 7 ó. Dr. *Helle* Károly tantárgyai: Kereskedelmi és váltójog 6 ó., Peres és perenkívüli eljárás 5 ó. — C) A bölcséleti szakban: *Balogh* Ferenc tantárgyai: Angol nyelvtan 3 ó., Angol mondattan 2 ó. Dr. *Óreg* János tantárgyai: Jobbölcsészet 6 ó., Bölcséleti encyclopaedia 2 ó., Francia nyelv kezdőknek 2 ó., haladóknak 2 ó., Neveléstan 2 ó., Módszertan 1 ó. Dr. *Erdős* József tantárgyai: Németnyelv és irodalom 2 ó. *Ferenczy* Gyula tantárgyai: Legújabb kor története 4 ó., A történet kezdete. Történelem és az irás 2 ó. Dr. *Tüdös* Kálmán tantárgyai: Közegészségügy 2 ó., Törvényszéki orvostan 2 ó. *Mácsay* Sándor tantárgyai: Egyházi és műenklés 2 ó., Hegedű tanfolyam haladóknak 2 ó., kezdőknek 2 ó.

— **A socialismus, mint nemzetgyilkos ragály.** Hiába tagadnók, — tények bizonyítják, — hogy a legtöbb socialista nálunk Magyarországon a protestánsok s főleg a kálvinisták táborából kerül ki. És ez lélektanilag könnyen igazolható is. Bizonyos foku olvasottság, lelkiismeretbeli függetlenség s a gondolkodás önállóságának néminemű formája s akaraterő kívántatik ahoz, hogy valaki a társadalmi rendszereket bíráló alá vegye s azok felől magának valamelyes fogalmat alkosson. Ezek a feltételek pedig nálunk leginkább megvannak a kálvinistákban s épen azért az alföldi magyar sokkal hamarabb ül fel az izgatónak, mint p. o. a rézaljai oláh, ki nemcsak hogy lapot nem olvas, de még a sőtörő mozsarat sem ismeri. Ha valaki e felől kételkednék, egy pillantás a socialismus által inficiált vegyes vallásu s nemzetiségű alföldi községekre, minden kétséget eloszlat. De ugyancsak az ilyen jellegű községekben azt is láthatjuk, hogy míg a boldogtalan kálvinista magyar socialista jelszavakon lovagol, izgató s népbolondító iratokat olvas és . . . **nem dolgozik**, mert a „társulási elvek“ a legnagyobb munka idején is strikolásra izgatják: addig a nemzetiségek esendes mosolylyal, ravasz óvatossággal lépésenként foglalnak el minden talpalatnyi tért, hogy anyagi existenciájukat biztosítsák. Ismerünk a többek között egy délbiharmegyei községet, hol a helybeli oláhok századok óta soha még annyira sem mehettek, hogy a kálvinista magyarok által lakott falurészen avagy csak egy háztelket is megvehettek volna. A magyarok állottak itt mindig, mint Sion hegye és . . . szaporodtak. Három-négy év óta azonban nagyot fordult a világ. A kálvinisták elkezdtek socialistáskodni . . . ezzel együtt szegényedni s egymásután adogatják el az ősi magyar nemesi telkeket és földeket azoknak az együgyű (?) oláhoknak, a kik *Marx*-nak, *Bebel*-nek stb. hírét sem hallották ugyan, hanem azt jól tudják, hogy a kinek több vagyona van, annak a kamarájában szalonnája is nagyobb darab

van. Szomorú jelenség ez valóban s a ki kíváncsi arra, hogy az elmúlt időkben egyik-másik tősgyökeres magyar község mint oláhosodott el? Az csak kísérje figyelemmel az ilyen községeket s többet fog megtudni, mint a mennyit óhajtott.

— **Értesítés.** Felhívjuk az érdeklődők figyelmét arra, hogy az egyházkerület népiskolai kiadványai újabban a következőkkel gyarapodtak: *Beke* Antal *A népiskolai énekoktatás vezérkönyve* (ára 1 forint 50 kr.). *Énekgyakorlatok* 3 füzetenben a népiskola II., III., IV. osztályai számára (füzetenként 10—10 kr.). Ezek az új könyvek az egyházkerületi tankönyvraktárból megrendelhetők.

— **Ausztria.** A csehországi *Aussig* város nagy kórházában régóta irgalmas nővérekre volt bízva a betegápolás. Miután azonban kellemetlen dolgok jöttek volt közbe, a kórházi igazgatóság a városi képviselő testület egyhangú határozatára *Schwartz* lelkészétől *Gallnenkirchen*-ből tiv evangélikus diakonissát kért, a kik aztán a katolikus nővérek kezéből átvették a betegápolást. Ez az eset, hogy egy katolikus város képviselője betegjeinek ápolását bizalommal tette volna le evang. diakonissák kezébe, idáig egyetlen a maga nemében.

— **Németország.** A közelebb múlt nyári félév alatt az összes németországi egyetemeken 32,230 hallgató volt beírva, szemben a közvetlen előző téli félév 31,110 s a tavaly nyári félév 30,932 hallgatójával, tehát csaknem 1300-zal több, mint 1897 nyarán s csaknem 2500-zal több, mint 1896 nyarán (29,747). Ennek a hatalmas megnövekedett létszámnak megoszlását következő, a „Frankfurter Zeitung“-ban olvasható táblázat mutatja, a melyben összevetés okáért zárjel között először az utolsó téli, aztán pedig a tavaly nyári félév népessége is föl van tüntetve. Berlin 4882 (5935—4705), München 4028 (3817—3817), Leipzig 3174 (3277—3064), Bonn 1975 (1671—1889), Halle 1603 (1606—1534), Breslau 1587 (1497—1541), Freiburg 1545 (1073—1449), Heidelberg 1384 (1084—1230), Tübingen 1377 (1226—1289), Würzburg 1312 (1425—1430), Göttingen 1216 (1154—1123), Marburg 1115 (908—1042), Erlangen 1070 (1068—1140), Strasburg 1040 (1066—1016), Greifswald 864 (756—834), Kiel 838 (580—727), Jena 755 (632—804), Giesen 733 (674—663), Königsberg 733 (684—695), Münster 537 (526—487), Rostock 462 (451—499). Az összes létszámból 29,961 a német birodalomból való (a két előző félévben ezek száma 28,727, illetőleg 28,687 volt), a külföldiek száma 2269-re rug (2383-mal s 2245-tel szemben), az erősebb növekedés tehát ismét kizárólag a német állampolgárokra esik.

— **A német császár palesztinai útja** ellen intézett ultramontán támadások egyre szaporodnak. Miután már előbb két osztrák hecc-lap, a bécsi „*Vaterland*“ s különösen epés modorban a „*Reichswchr*“ az eretnek császár útazását elítélte volt, most jön a jezsuiták egyik római organuma a „*Voce della Verita*“ s azt kiáltja oda a német császárnak hogy jeruzsálemi zarándok útjának határozott lutheránus jelleget adott. Alig hinné az ember — jegyzi meg — hogy a császár egy olyan birodalmat képvisel, a melyben több mint 20 millió katolikus lakik. Különben *Ledochowski* bibornok a Propaganda generalis praefectusa, mint a hirlapok írják, Palesztina katolikus egyházi méltóságaihoz magatartási rendszabályokat intézett a császár útja alkalmából.

Ezek szerint a püspököknek és rendfőnököknek kerülniök kell mindent, a mi Franciaországot, mint kelet kath. keresztyéneinek oltalmazóját sérthetné, a német császárnak azonban meg kell adniok a császárt megillető hódolatot.

— **Sürgősen felkérjük** lapunk mindazon járatóit, kik az idei I. és II. félévre, vagy régibb időre hátralékban vannak, hogy tartozásaikat **mielőbb beküldeni** szíveskedjenek, mert ellenkező esetben **postai megbizáshoz volnánk kénytelenek folyamodni.** Fizetési kötelezettségeink halasztást nem szenvedhetnek, mi pedig számos sürgetés és némeleknél ígéret után sem vagyunk képesek az előfizetési díjakhoz hozzá jutni, pedig nem akarjuk, hogy e miatt lapunk újabb pénzügyi válságba jusson. Az előfizetések megújítását is tisztelettel kérjük.

Szerkesztői üzenetek.

D. S. úrnak, Nagy-Szekeres. F. V. L. úr utóbbi nyilatkozatával az ügyet teljesen befejezettnek tekintjük. A mint méltóztatik látni, ön sem hoz fel mást, mint a mit F. V. L. úr már előbb kifejtett. — Sz. Gy. úrnak. Minthogy a kérdéssel már leszámoltunk, közleményének sajnálatunkra nem adhatunk helyet.

TARTALOM-JEGYZÉK: Elnöki megnyitó beszéd. Kiss Áron. — Tanérmegnyitó beszéd. Kovács Sándor dr. — „Ne bántsd a magyart!” G. Szabó Mihály. — T a n ü g y: A gymnasiumi felügyelő székfoglaló körlevele. Dóczy Imre. — K ö z é l e t ü n k: Levél a szerkesztőhöz. Ujfalussy Béla. — Lelkészeiktatási ünnepély Nyirbakta-Lorántházán. Egy jelenvolt. — A n-sza ontai egyházmegye nyári közgyűlése. S . . . I . . . — Egyházkerületi egyházi értekezlet. J. L. — N e k r o l o g: Dienes Balázs. Aktív. — Csighy Ferenc. —sa. — A d a t o k a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 63. A szentesi reform. egyház keletkezésének, külső és belső fejlődésének rövid vázlata. Pap Lajos és Berky Sándor. — K ü l ö n f é l é k. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Erőss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázat!

A *debreceni* ev. ref. kollégium főgymnasiumában a *latin és görög nyelv* tanításával összekötött rendes tanári állásra pályázat hirdettek.

Pályázhatnak olyan ev. ref. vallásu egyének, kiknek a latin és görög nyelvi tanszakra szóló középiskolai tanári képesítésök van.

A tanszék évi javadalmazása eleintén 1200 frt alapfizetés, 400 frt lakbér és öt évenként öt ízben emelkedő 100 frt korpótlék, melyre nézve a más tanintézetnél töltött szolgálati évek is beszámíthatnak; később azonban az alapfizetés a szolgálati évek és a tanári pályán szerzett

érdemhez képest 1400 frtra, sőt amennyiben a tanintézetben a tanári javadalmazásnak később megvalósítandó fokozatai is egyházkerületileg meg vannak állapítva, 1600, 1800 frtra végül pedig az ötödéves korpótlók 200 frtra emelkedhetik.

A megválasztandó tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja.

A pályázni kívánók vallásukra, végzett tanulmányaikra, tanári képesítésükre és eddigi szolgálatukra vonatkozó okmányokkal felszerelt kérvényeiket *f. év. okt. 10-ig* a tiszántúli ev. ref. egyházkerületi püspöki hivatalához adják be. A tanszék betöltése *ez évi őszi* egyházkerületi közgyűlésen fog megtörténni s a megválasztott tanár tanszékét székfoglaló értekezés tartásával 1899. aug. hó végén tartozik elfoglalni.

Debrecen, 1898. augusztus 30.

Püspök helyett

Zsigmond Sándor,
egyh. ker. főjegyző.

2-2.

Orgona és harmonium

építészeti műterem

Debreczen, Széchenyi-utca 1805.

Van szerencsém a m. t. egyházi előljáráásoknak, kántor-organista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona, harmonium építészeti műtermem

a hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a **legjutányosabb árban, a legújabb rendszer szerint készítek.**

Továbbá **régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására** is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása eskély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szíves pártfogását kérve, becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékgyártó István,

müorgona-építő.